

Procesy beatyfikacyjne i beatyfikacje męczenników z okresu komunizmu w krajach byłego bloku socjalistycznego

Sumariusz:

1. Wprowadzenie;
2. Terminologia;
3. Geografia zagadnienia;
4. Kontekst historyczny;
5. Przyczyny ideologiczne prześladowań;
6. Rozmiary prześladowań;
  - a. Rosja Sowiecka;
    1. - Odnośnie do prawosławia;
    2. - Odnośnie do Kościoła katolickiego;
    3. - Odnośnie do Kościoła grecko-katolickiego;
  - b. Albania;
  - c. Bułgaria;
  - d. Czechy i Słowacja (Czechosłowacja);
  - e. Chorwacja i Słowenia (Jugosławia);
  - f. Polska;
  - g. Rumunia;
  - h. Węgry;
7. Świadomość męczeństwa;
8. Męczennicy beatyfikowani;
9. Sprawy w toku;
10. Uwagi końcowe;
11. Wskazówki bibliograficzne.

Aneksy:

1. Męczennicy komunizmu ogłoszeni Błogosławionymi;
2. Męczennicy komunizmu: Procesy kanoniczne w toku.
3. Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych, Decretum super martyrio Servi Dei Ladislai Findysz (tekst łaciński i polski)

Ekscelencje, Księżę Biskupie Rzeszowski, Księżę Biskupie Edwardzie, Bracia Kapłani, Magnificencjo, Szanowni: Panie Rektorze, Panowie Profesorzy i Pracownicy Akademicy Uniwersytetu Rzeszowskiego, Drodzy Uczestnicy Sesji Naukowej o Męczeństwie na Rzeszowszczyźnie¹.

1. Wprowadzenie.

Organizatorzy dzisiejszej sesji naukowej zaproponowali mi następujący temat: „*Procesy beatyfikacyjne i beatyfikacje męczenników z okresu komunizmu w krajach byłego bloku socjalistycznego*”.

Propozycja tego tematu jest zrozumiała. **Na pierwszym miejscu** chodzi o aktualny kontekst eklezjalny naszego zagadnienia i beatyfikacji Sługi Bożego ks. Władysława Findysza, naszego rodaka. **Po drugie** chodzi nam o postawienie tych spraw w świadomości Kościoła w Polsce. Myślę, że jak dotychczas nie jest ono zadawalające, jak można byłoby sobie życzyć, biorąc pod uwagę wezwania Jana Pawła II. **I wreszcie**, jest to zrozumiałe ze względu na moją pracę Sekretarza Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych w Stolicy Apostolskiej w Rzymie. Wykonuję ją dokładnie już od 1990 roku, tj. od 15 lat. Jestem więc w samym środku tych spraw. Jeżeli chodzi o ich zakres geograficzny, to obejmuje on cały Kościół Katolicki: od Kanady po Argentynę, tzn. obydwie kontynenty amerykańskie; od Irlandii po Koreę, Japonię, Filipiny: tzn. Euroazję, od Algierii po Afrykę Południową, dołączając po drodze Oceanię i Australię. Ze wszystkich tych krajów mieliśmy procesy beatyfikacyjne i częste kontakty z Episkopatami, a zwłaszcza z zainteresowanymi biskupami diecezjalnymi. Tak więc to zagadnienie jest mi znane.

Chciałbym podkreślić, że zaproponowany temat dotyka wyjątkowo ważnego i ogromnie drażliwego, czy wprost bolesnego zagadnienia, jakim jest właśnie sprawa **męczeństwa**, cierpienia za przekonania. W tym wypadku chodzi o męczeństwo za wyznawaną wiarę, za jej wymogi i wskazania.

Temat obecnej Sesji naukowej z płaszczyzny Kościoła Powszechnego przesuwa nas dzisiaj na płaszczyznę Kościoła w krajach byłego bloku socjalistycznego.

Zajmiemy się procesami beatyfikacyjnymi i beatyfikacjami męczenników z tych krajów. Trzeba zaznaczyć, że jest to zagadnienie bardzo obszerne i równocześnie złożone. Stanowi ono jakby wierzchołek, jakby tylko sam szczyt wielkiego problemu - stosunku państwa komunistycznego do religii w ogóle i do Kościoła rzymsko-katolickiego w szczególności.

---

¹ Niniejszy tekst stanowi rozszerzoną wersję referatu wygłoszonego na Uniwersytecie Rzeszowskim w styczniu 2005 r.

2. Terminologia.

Tematyka spraw beatyfikacyjnych jest bardzo specyficzna. Posiada ona charakter naukowy i złożona jest z wielu wątków. Na pierwsze miejsce wybija się jej wymiar teologiczny, później historyczny i kanoniczno-prawny. Ponieważ w zakres badań dołącza się dokumentacja cudów, to bardzo ważny jest tutaj aspekt medyczny. Zresztą wiele innych dziedzin nauki jest tutaj ogromnie przydatnych i naprawdę służą wielką pomocą, np. psychologia. Sądzę więc, że jest rzeczą konieczną podać kilka uwag na temat terminologii, która zostanie użyta w moim wystąpieniu.

Mówimy o procesach beatyfikacyjnych, o postępowaniu kanonicznym, o beatyfikacjach i o kanonizacjach. Co oznaczają powyższe określenia? Najogólniej można powiedzieć, że są to publiczne akty kanoniczne, czyli kościelne akty prawne regulowane odpowiednimi przepisami prawa kościelnego. Zmierzają one do wyniesienia na ołtarze, czyli przedstawienia do kultu ludzi wierzących, których życie było w najpełniejszy sposób zjednoczone z Panem Bogiem. Konsekwencją tego zjednoczenia był heroizm chrześcijański, czyli postępowanie życiowe płynące wyłącznie z motywacji religijnej. Dokładniej, chodzi o cnoty chrześcijańskie wykonywane w życiu codziennym w sposób heroiczny. Mamy tutaj do czynienia z dwoma kategoriami tych chrześcijan..

Pierwsza kategoria: są to tzw. **wyznawcy**. Chodzi o ludzi, którzy przez znaczną część życia, a zwłaszcza w jego etapie końcowym, doszli do pełnej dojrzałości duchowej czyli do heroizmu życia chrześcijańskiego. Heroizm polega na tym, że praktyka cnót musi się wybijać ponad normalny, powszechny sposób życia ludzi wierzących. Praktykujący je działa ochotnie (*expedite*), szybko (*prompte*), z radością (*delectabiliter*), w sposób wybijający się ponad przeciętność (*supra humanum modum*), bez ludzkiego wyrachowania dla celu nadprzyrodzonego². Są to tradycyjne kryteria teologiczno-kanoniczne do oceny stopnia heroiczności.

Druga kategoria, to męczennicy. Chodzi o osoby, które przez dobrowolne oddanie życia, wylanie krwi, stali się świadkami wiary, czyli zaświadczyli w sposób najwyższy, mówimy heroiczny, że wiara, religia, jest dla nich wartością wyższą niż samo życie.

Postępowanie kanoniczne, dochodzenie czy badanie kanoniczne, proces beatyfikacyjny jest zespołem czynności, określonych prawem kanonicznym, o charakterze sądowym, procesowym, zmierzającym do udowodnienia heroiczności cnót, męczeństwa lub cudu w wypadku kandydata na ołtarze. Po decyzji biskupa diecezjalnego o rozpoczęciu postępowania kanonicznego, kandydat na ołtarze otrzymuje tytuł Sługi Bożego.

---

² H. MISZTAŁ, Prawo kanonizacyjne. Instytucje prawa materialnego. Zarys historii. Procedura, Lublin 2003, s. 75.

Beatyfikacja jest aktem papieskim, który zezwala na kościelny kult publiczny Sługi Bożego, ale w formie jeszcze limitowanej. Kult ten jest ograniczony do kraju, do regionu, do miasta, do diecezji czy rodziny zakonnej lub do określonych czynności kościelnych jak odprawianie Mszy św. o błogosławionym.

Kanonizacja jest ostatecznym, definitywnym aktem papieskim, przez który Sługa Boży, uprzednio beatyfikowany, zostaje wpisany do katalogu Świętych. Otrzymuje on liturgiczny kult publiczny w całym Kościele Powszechnym. Z kanonizacją papieską teologia łączy prerogatywę nieomyślności. W tym wypadku nie jest ona dogmatem wiary, nie domaga się więc konieczności wierzenia czyli tzw. posłuszeństwa wiary³.

Następne pytanie: co to jest męczeństwo w znaczeniu kanonicznym, tzn. ścisłym, kościelnym? Według przyjętej od dawna definicji w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, męczeństwo jest to "*voluntaria mortis perpessio sive tolerantia propter fidem Christi, vel alium virtutis actum in Deum relatam*", „dobrowolne przyjęcie śmierci za wiarę w Chrystusa lub z powodu innej cnoty odnoszącej się do Boga”⁴. Jest to definicja wypracowana przez słynnego włoskiego prawnika z Bolonii, Prospero Lambertini, długoletniego promotora wiary w naszej Kongregacji. Został on wybrany papieżem jako Benedykt XIV (1740-1758). Swoje szerokie doświadczenia w sprawach kanonizacyjnych zostawił w 3-tomowym dziele: *De Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione (O beatyfikacji Sług Bożych i kanonizacji Błogosławionych)*. Jest ono do dzisiaj punktem odniesienia w naszej pracy kongregacyjnej.

Przyjrzyjmy się teraz bliżej pojęciu męczeństwa. W literaturze religijnej mówi się o dwóch formach męczeństwa. Nazywa się je "czerwoną" lub "białą".

Forma "czerwona" (*martirio rosso*), bierze swą nazwę od wylania krwi lub odebrania życia wierzącemu przez bezpośredni akt jego pozbawienia. Do tej formy należy też sprowokowanie tak intensywnego cierpienia, czy jak mówimy "ostatecznego wykończenia" człowieka, którego konsekwencją jest śmierć. Może ona nastąpić w więzieniu lub krótko po wypuszczeniu z więzienia. Posługujemy się tutaj tradycyjnym określeniem: "*ex aerumnis carceris*" (z udręk więzienia). Śmierć taka jest bezpośrednią konsekwencją cierpień więziennych.

Przedstawiając dokładniej pojęcie męczeństwa chrześcijańskiego trzeba podkreślić jego charakter chrystologiczny. Męczennicy Kościoła Katolickiego we właściwym i pełnym sensie są "męczennikami" jeśli zostali zabici lub przez zadane udręki zostali pozbawieni życia z powodu ich wiary w Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, który stał się człowiekiem, umarł, zmartwychwstał i dzisiaj żyje w Kościele – najkrótsza synteza wiary. Takim osobom przysługuje tytuł męczeń-

---

³ Ibidem, s. 96-97.

⁴ BENEDYKT XIV, *De Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione*, Prato 1839-1841, Lib. III, cap. 11, 1.

nika, ponieważ oddali życie "z powodu wiary w Chrystusa", to znaczy "z nienawiści prześladowcy do wiary" (*in odium fidei*), czy też, aby nie zaprzecić się wiary albo jakiegoś dogmatu wiary (*propter fidem*), lub też przez sam fakt bycia "chrześcijanami", fakt naśladowania Chrystusa (*propter Christum*). Warunkiem męczeństwa jest dobrowolne oddanie życia, to znaczy oddanie życia bez stawiania oporu, pozwalając odebrać sobie życie, czy dać się zabić bez użycia broni. Dlatego, jeżeli ktoś został zabity w walce, nawet w obronie wiary, nie przysługuje mu tytuł męczennika w sensie kanonicznym. Tak więc męczennikiem w sensie ścisłym jest osoba, która zostaje zabita lub umiera z powodu wiary w Chrystusa. Z tego wynika, że nie jest męczennikiem chrześcijanin zabity z powodów politycznych, ideologicznych, społecznych, patriotycznych, rasowych, itp., które nie są bezpośrednio związane z wiarą. Wyjątek stanowi sytuacja, w której motywacja religijna śmierci jest zakamufLOWANA motywami politycznymi lub oskarżeniami o charakterze karnym, jak często w rzeczywistości się zdarza. Oczywiście nie jest to łatwo ustalić i dlatego mogą tutaj toczyć się zacięte dyskusje. W sytuacjach wątpliwych punktem odniesienia jest stwierdzenie św. Augustyna: "*Martyres non Jacit poena sed causa*"⁵, to znaczy o męczeństwie rozstrzyga motyw, przyczyna odebrania życia, a nie sama śmierć.

Teologia uznaje męczeństwo w wypadku gdy osoba wierząca uczyniła z Ewangelii normę swojego życia i w jej obronie przyjęła śmierć. Chodzi o to, aby taka osoba uznała za normę postępowania istotny wymóg Ewangelii, jak na przykład miłość posuniętą aż do daru własnego życia za bliźniego (O. Maksymilian Kolbe) lub przyjęła śmierć w obronie jakiejś wartości ewangelicznej (czystość: Maria Goretti). Aby można mówić o męczeństwie chrześcijańskim musi zaistnieć niewątpliwe i jasne odniesienie do Osoby Chrystusa i do nauczania Ewangelii. Równocześnie nie można umyślnie szukać śmierci, ani też jej prowokować. Należy ją przyjąć bez oporu i w duchu przebaczenia dla prześladowców, którzy ją niesprawiedliwie zadają. Męczeństwem chrześcijańskim nie jest śmierć lub zabójstwo z powodu jakiejś idei, nawet najszlachetniejszej, jak obrona ojczyzny, obrona wolności, zwycięstwo ideologii politycznej czy społecznej, sprzeciw reżimowi totalitarnemu lub dyktaturze. Męczeństwo chrześcijańskie jest zawsze i tylko faktem religijnym z jasnym odniesieniem do wiary w Jezusa Chrystusa i do wartości ewangelicznych; męczennik chrześcijański jest zawsze znakiem i świadkiem Chrystusa i Jego Ewangelii, i to w sposób świadomy i jasny⁶.

Forma "biała" (*martirio bianco*) bierze swą nazwę od cierpień i udręk zadawanych wierzącemu w ciągu życia⁷. Nie doprowadzają one bezpośrednio do

---

⁵ Św. AUGUSTYN, *Enarr. in Ps 34*, 2, 12.

⁶ Zob. Editoriale, *Il novecento, un secolo di martiri* »La Civiltà Cattolica« 1(2005), s. 319-328.

⁷ „Jako chrześcijanie jesteśmy więc wezwani do dawania świadectwa Chrystusowi. Niekiedy wymaga to od człowieka wielkiej ofiary, którą trzeba składać codziennie, a czasem jest tak, że

śmierci, ale utrzymują go w stanie ustawicznego cierpienia lub poniżenia psychicznego czy społecznego. Tutaj ma właśnie swoje odniesienie określenie *dyskryminacja ludzi wierzących, obywatele czy ludzie drugiej lub trzeciej kategorii*.

Nie jest to jednak forma męczeństwa, która upoważnia do ogłoszenia takiego człowieka formalnym męczennikiem. Mówi się o nim, jako o męczenniku w sensie analogicznym. W ścisłym sensie kanonicznym należy on do kategorii "świadców wiary" czyli wyznawców. Do takich świadków należy np. śp. kard. Van Thuan z Wietnamu, niedawno zmarły w Rzymie, żyjący obecnie kard. Jan Korec z Nitry na Słowacji i inni, którzy przeszli przez długoletnie więzienia za wiarę.

3. Geografia zagadnienia.

Sformułowanie tematu określa granice naszego zainteresowania. Zajmujemy się krajami znajdującymi się w byłym bloku socjalistycznym, tzw. krajami demokracji ludowej w Europie środkowo-wschodniej. Są to: Rosja wraz ze stanowiącymi ją wtedy krajami: Ukrainą, Białorusią, Litwą, Łotwą, Estonią, a następnie kraje bloku socjalistycznego: Polska, Czechosłowacja, obecnie Republika Czeska i Słowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria, Jugosławia, Albania.

Nie możemy zapomnieć, że istnieje jeszcze **druga grupa krajów**, na innych kontynentach, które weszły formalnie tzn. politycznie w orbitę wpływów obozu socjalistycznego lub posiadały rządy o charakterze lewicowym. W Ameryce Łacińskiej: Kuba, San Salvador, Nikaragua; w Afryce: Etiopia, Mozambik, Angola, Sudan, Libia; w Azji: Chiny, Mongolia, Wietnam, Kambodża, Korea Północna.

Trzecia grupa krajów to tam, gdzie były silne ruchy lewicowo-komunistyczne lub działała w nich partyzantka lewicowa, jak w Peru, czy w

---

przez całe życie. Niezlomne trwanie przy Chrystusie i Jego Ewangelii, owa gotowość ponoszenia cierpienia dla sprawiedliwości jest niejednokrotnie aktem heroizmu i może przybrać formy prawdziwego męczeństwa, dokonującego się w życiu człowieka każdego dnia i każdej chwili, kropla po kropli, aż do całkowitego "wykonało się". Człowiek wierzący "cierpi dla sprawiedliwości", gdy w zamian za swoją wierność Bogu doświadcza upokorzeń, obrzucany jest obelgami, wyśmiewany w swoim środowisku, doznaje niezrozumienia nieraz nawet od najbliższych. Gdy naraża się na sprzeciw, niepopularność i inne przykre konsekwencje. Zawsze jednak gotowy do złożenia każdej ofiary, bo "trzeba bardziej słuchać Boga niż ludzi" (Dz 5, 29). Obok męczeństwa publicznego, które dokonuje się zewnętrznie, na oczach wielu, jakże często ma miejsce męczeństwo ukryte w tajnikach ludzkiego wnętrza; męczeństwo ciała i męczeństwo ducha. Męczeństwo naszego powołania i posłannictwa. Męczeństwo walki z sobą i przewycięzania samego siebie. W bulli ogłaszającej Wielki Jubileusz Roku 2000 napisałem między innymi: „Człowiek wierzący, traktujący poważnie swe chrześcijańskie powołanie, w którym męczeństwo jest możliwością zapowiedzianą już w Objawieniu, nie może usunąć tej perspektywy z horyzontu własnego życia”. (*Incarnationis mysterium*, 13) - JAN PAWEŁ II, "Błogosławieni, którzy cierpią dla sprawiedliwości". Bydgoszcz 7 czerwca 1999. Kazanie podczas Mszy św.," *L'Osservatore Romano*", wyd. pol, 8(1999), s. 25.

Chile, na kontynencie Ameryki Łacińskiej.

We wszystkich tych krajach mamy do czynienia, najogólniej czy najłagodniej rzecz nazywając, ze zjawiskiem dyskryminacji religijnej, a w wielu z prawdziwymi prześladowaniami, jak Chiny, Wietnam, Korea.

4. Kontekst historyczny.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej w 1945 roku czyli po okresie prześladowań nazizmu hitlerowskiego, życie wielu wierzących nadal naznaczone jest znamieniem męczeństwa. Chrześcijanie są prześladowani przede wszystkim w krajach, gdzie do władzy doszły rządy komunistyczne czy tam, gdzie zrodziły się silne ruchy partyzanckie lub rządy mające za protagonistów ugrupowania o charakterze lewicowym. W krajach deklarujących się socjalistycznymi, ideologia materialistyczna stała się "religią państwową". Partia ateistyczna, wraz ze swoimi ugrupowaniami satelitarnymi, jest jedyną formą życia politycznego. Dlatego więc chrześcijaństwo, razem z jego przedstawicielami, z ludźmi wierzącymi, poddane jest systematycznej akcji eliminacji, czy wprost wyniszczeniu. Z tego powodu powstają obozy koncentracyjne najpierw w Związku Radzieckim, tzw. łagry i gułagi, a następnie w innych krajach reżimu komunistycznego. Celem ich jest zgromadzenie w jednym zamkniętym i strzeżonym miejscu chrześcijan, konsekwentnie manifestujących swoje zaangażowanie religijne, w celu doprowadzenia ich do zagłady fizycznej. Są oni uważani za wrogów politycznych i społecznych.

Wśród nich znajdują się również wierzący innych wyznań i innych religii, ale chrześcijaństwo pozostaje religią najbardziej prześladowaną. Szczególnie Kościół katolicki, najbardziej silny, niezależny, obecny na całym świecie, ze świetnym personelem, najlepiej zorganizowany, posiadający dobre struktury organizacyjne jak parafie, diecezje, wyposażony w środki działania jak ambona, szkoły, organizacje, media, mający swoje centrum w Rzymie i w osobie Papieża, więc poza zasięgiem presji i nacisków, jest przedmiotem szczególnego prześladowania.

Encyklopedyczna praca: *Bilan du monde*, wydana w 1960 r. tak prezentuje metody komunizmu w walce z Kościołem katolickim. Nie ujawniony z nazwiska autor (lub zespół autorów) ujmuje walkę z Kościołem katolickim w następujący schemat 11 kolejnych faz:

1- Aktywna i długotrwała propaganda stara się zdyskredytować działalność Kościoła w oczach mas. Hierarchia i kler są przedstawiani jako zwolennicy kapitalizmu, popierający wyzyskiwaczy, których bogactwo musi wywołać słuszny gniew ludzi.

2- Następują pierwsze ograniczenia działalności Kościoła. Zlikwidowane zostają: prasa kościelna, szkoły i organizacje Akcji Katolickiej. Dobra kościelne są konfiskowane, a księżom zakazuje się prowadzenia jakiegokolwiek akcji socjalnej

czy charytatywnej.

3- Zerwany zostaje konkordat ze Stolicą Apostolską i stosunki dyplomatyczne z Watykanem.

4- W ślad za kampanią dyskredytującą Kościół organizowane są wielkie procesy sądowe, przede wszystkim przeciwko biskupom, lecz także przeciwko księżom i osobom świeckim. By ustrzec się przed kreowaniem męczenników w świadomości publicznej, procesom tym nadaje się charakter polityczny, w których wysokie wyroki uzasadniane są "współpracą z okupantem hitlerowskim", "szpiegostwem", "handlem dewizami" bądź "spiskiem przeciwko państwu".

5- Równocześnie księża i zakonnicy obcego obywatelstwa są usuwani z kraju jako osoby niepożądane (Chiny), umieszczani w obozach pracy (Albania i Bułgaria) lub internowani w "klasztorach koncentracyjnych" (Rumunia, Jugosławia, Czechosłowacja, Polska).

6- Dla wprowadzenia rozbicia pośród kleru tworzy się stowarzyszenia tzw. księży postępowych, którzy cieszą się poparciem władzy i otrzymują od niej wsparcie finansowe.

7- Dąży się do podporządkowania Kościoła władzy przez zawarcie obustronnie podpisywanego *modus vivendi* lub porozumienia, w którym episkopat uznałby nowy reżim jako demokratyczny i zobowiązałby się do ułatwiania mu działań.

8- Ustanowienie podporządkowanego władzy urzędu do spraw wyznań pozwala jej uchwycić w ręce decyzje dotyczące obsady stanowisk kościelnych, eliminować nieprzyjaznych sobie biskupów i księży, i umieszczać na najbardziej odpowiedzialnych stanowiskach kandydatów własnych, wybieranych z grona księży współpracujących z reżimem.

9- Władza wymaga od Kościoła aktywnego współdziałania w dziedzinie politycznej (przysięga wierności) i nakłaniania wiernych do posłuszeństwa wobec reżimu.

10- Dąży się do nadania religii charakteru sprawy wyłącznie prywatnej i do zniszczenia instytucjonalnych przejawów życia religijnego.

11- Faza ostatnia przedsięwzięcia, głównie w Chinach, polega na "reedukacji" chrześcijan i na stopniowym przekształcaniu ich w przekonanych marksistów"⁸.

5. Przyczyny ideologiczne prześladowań

Najogólniej rzecz biorąc można stwierdzić, że prześladowania religijne i wynikające z nich męczeństwa w okresie komunistycznym były wynikiem zderzenia między materialistyczną a transcendentną wizją świata. Materialistyczna wizja świata, skonkretyzowana w filozofii marksistowskiej, znalazła wyraz w

---

⁸ Zob. B. CYWIŃSKI, "Jeśli mnie prześladowali...", w: *Ogniem próbowane*. Rzym 1982, t. 2 s. 455-461.

ruchach i w partiach politycznych. Dążyły one do przejęcia władzy politycznej i w konsekwencji do uformowania człowieka, do urządzenia społeczeństwa i do organizacji państwa zgodnie z zasadami marksistowskimi. Miała ona charakter totalitarny, gdyż zamierzała według swoich zasad regulować życie poszczególnego człowieka jak też społeczeństw i narodów, aż do ambicji zapanowania nad całym światem. Przybrała charakter antydemokratyczny, gdyż nie pozostawiała wolnego wyboru lecz stosowała środki przymusu, aby podporządkowywać ludzi narzuconej ideologii i stylowi życia.

Transcendentna wizja świata skonkretyzowana w religiach i w kościołach, zakładała istnienie rzeczywistości duchowej, niematerialnej, teocentrycznej. Stąd jej zasady i styl życia ze wszystkimi tego konsekwencjami stawały w zupełnej sprzeczności i kontraście z materializmem ideologicznym. Po dojściu do władzy partii komunistycznej w Rosji w 1917 roku i narzuceniu jej władzy narodom w krajach Środkowej Europy w 1945 roku, po II Wojnie Światowej, starcie stało się nieuniknione. Chociaż komunistyczna Rosja we wszystkich ustawach i konstytucjach deklarowała neutralność światopoglądową, a z nią inne kraje bloku, to w rzeczywistości były to państwa, można powiedzieć, de facto, wyznaniowe. Ich oficjalnym wyznaniem był wojujący ateizm. Stąd bezlitosna walka z religią, z chrześcijaństwem, zarówno prawosławnym jak i katolickim.

Ideologia marksistowska zakładała **totalną walkę** z religią, aż do jej zupełnej eliminacji. Religia według marksizmu jest "opium dla ludzi". Metody walki były bardzo różne. Stosowano eksterminację fizyczną hierarchii, duchowieństwa i wybitnych ludzi wierzących. Stosowano metody rozbicia wewnętrznego Kościoła w celu jego osłabienia, przez stwarzanie kościelnych organizacji tzw. postępowych, współpracujących z reżimami. Stosowano metody szykan administracyjnych oraz dyskryminacji społecznej, zawodowej, politycznej, nie dopuszczając wierzących do życia publicznego, do urzędów, do pracy, i stwarzając obywateli drugiej kategorii. Służył do tego celu cały aparat administracyjny państwowy i partyjny.

Punktem zwrotnym w polityce religijnej państw bloku socjalistycznego była Konferencja Kominformu w dniach 11 i 12 lutego 1949 roku w Karlovych Varach w ówczesnej Czechosłowacji. Była ona poświęcona zwalczaniu religii i ustaleniu wspólnych metod w walce z Kościołem. Szczegółowa treść obrad jest jeszcze mało znana, ale wiadomym jest, że dokonano ujednoczenia walki z religią i Kościołem. Od tego momentu działania partii komunistycznych nabierają wielkiego rozmachu i śmiałości. Zarysowano kształt ostatecznych, docelowych rozwiązań, do których miała doprowadzić represyjna polityka wyznaniowa tych państw. Wzorem były rozwiązania przyjęte w Związku Radzieckim⁹.

6. Rozmiary prześladowań.

---

⁹ Zob. J. ZABŁOCKI, *Prymas S. Wyszyński*, Warszawa 2002, s. 29, nn.

Chcę tutaj podać trochę danych, dotyczących zainteresowanych krajów, aby zdać sobie sprawę z rozmiarów prześladowań. Nie są to dane wyczerpujące ani kompletne. Na nie trzeba jeszcze będzie dłużej poczekać zanim poznamy zawartość materiałów archiwalnych. Ale i tutaj możemy mieć również wątpliwości. Wiele materiałów zostało zniszczonych, wiele też sfałszowanych. Ale to co mamy do dyspozycji niech posłuży dla naszej orientacji. Nie pretenduję do omówienia wszystkich krajów. Podaję dla przykładu kilka krajów demokracji ludowej, szczególnie tych, z których były już beatyfikacje, aby przedstawić bliżej kontekst historyczny.

Odnosnie danych posługuję się ustaleniami podanymi przez Grzegorza Kucharczyka w publikacji *"Czerwone karty Kościoła. Męczennicy - ofiary rewolucji"*¹⁰. Chcę jeszcze zwrócić uwagę na to, że przytoczone są suche liczby. Ale za tymi cyframi kryje się straszliwa rzeczywistość zaprogramowanego na zimno cierpienia i śmierć wielu ludzi. Za tymi liczbami kryją się konkretne, żywe osoby, młodzi i starsi, wykształceni i prości z całym ładunkiem podeptania ich godności ludzkiej, ze straszliwym ładunkiem cierpienia i bólu fizycznego oraz z całą gehenną umierania. Za tymi cyframi kryje się gigantyczny aparat wykonawczy i represyjny, również z ludźmi, którzy posłusznie wykonywali polecenia, nieraz wbrew własnemu sumieniu i poczuciu ludzkości lub też przekonani i zwiedzeni złudnymi programami nowej ideologii. Za tymi cyframi kryje się wreszcie filozofia materialistyczna oraz ideologiczny program budowy świata opartego wyłącznie na rzeczywistości materialnej. Dokonało się to wszystko wbrew konstytucyjnym deklaracjom o wolności sumienia i wyznania oraz o wolności religii.

a. Rosja Sowiecka.

a. 1. - Odnosnie do prawosławia.

Według oceny historyków prześladowanie prawosławia zapoczątkował tajny list Lenina datowany 12 marca 1922 roku do członków Politbiura. W tym liście Lenin stwierdzał: "ile tylko potrafimy rozstrzelać eksponentów [...] reakcyjnego kleru [...] tym będzie lepiej". W 1922 roku około 6.000 osób otrzymało wyroki sądowe z motywów religijnych. Z rozkazu Stalina i pod wpływem "Ligi Ateistów" w latach trzydziestych podjęto próbę likwidacji religii. Szczyt terroru miał miejsce w latach 1937-38, gdy rozstrzelano ogromną liczbę chrześcijan: prawosławnych, katolików, luteran, baptystów i w ogóle ewangelików. Poczynając od 5 sierpnia 1937 roku, z rozkazu Stalina, na poligonie Butovo koło Moskwy, rozstrzeliwano od 300 do 400 osób dziennie. Oblicza się, że w sąsiedztwie poligonu zostało pogrzebanych około 300.000 osób.

---

¹⁰ G. KUCHARCZYK, *Czerwone karty Kościoła. Męczennicy - ofiary rewolucji*, Radom 2004.

Motywy wyroków skazujących do więzień, gułagów, na rozstrzelanie, nigdy nie miały charakteru antyreligijnego. Wyrok był motywowany działalnością antypaństwową lub działalnością przestępczą. Taka motywacja pozwalała Rosji Sowieckiej na przedstawianie za granicą biskupów, kleru, chrześcijan świeckich, nie jako winnych wyznawania religii lecz zaangażowanych w wywrotową działalność przeciw państwu socjalistycznemu lub jako elementy przestępcze i antyspołeczne. W ten sposób prześladowanie nabrało charakteru "legalnego" w zwalczaniu wrogów państwowych¹¹.

W rok po rewolucji październikowej 1917 roku, tzn. w 1918 roku zamordowano 16 prawosławnych biskupów oraz trzy tysiące księży. Opisy konkretnych męczeństw są naprawdę tragiczne. Biskupa Andronika wyrzucono w Permie z pociągu, biskupa saratowskiego Hermogena, utopiono w Wołdze, prawosławnego biskupa Irkucka Efrema, spalono żywcem. Dramatyczny los Cerkwi przedstawili Benedyktowi XV, jako "Ojcu wszystkich chrześcijan", biskupi prawosławni z Syberii w liście z 7 lutego 1919 roku. Ogółem do 1939 roku zamordowano około 130 biskupów prawosławnych, natomiast 196 biskupów i duchownych aresztowano lub zesłano na Syberię lub na Koło podbiegunowe: słynny gułag na Wyspach Solovki. Nastąpiło zamykanie i profanowanie miejsc kultu, relikwii, kościołów, usuwanie wszelkich symboli i znaków religijnych¹².

a. 2 - Odnośnie do Kościoła katolickiego.

Do 1939 roku zniszczono w Rosji sowieckiej 1200 katolickich kościołów i kaplic. Budowle sakralne zamieniano na magazyny lub muzea, nawet są wypadki, że na miejskie toalety¹³. Do czasu agresji na Polskę 17 września 1939 roku, w Rosji nie było na wolności żadnego księdza katolickiego. Już w 1919 roku aresztowano biskupa Edwarda Roppa, metropolitę mohylewskiego, rok później Sługę Bożego bpa Zygmunta Łozińskiego, biskupa Mińska. Dwa razy aresztowano i wytoczono proces arcybiskupowi Janowi Cieplakowi wraz z czternastoma księżmi w Petersburgu, których skazano na śmierć. Arcybiskup Cieplak otrzymał zmianę wyroku na wieloletnie więzienie, w końcu deportowano go do Polski¹⁴.

---

¹¹ Zob. Editoriale, *Il novecento, un secolo di martiri*, o.c.

¹² G. KUCHARCZYK, *Czerwone karty Kościoła*, o.c., s. 166.

¹³ Ibidem, s. 265.

¹⁴ Arcybiskup mohylewski Jan Cieplak, pracujący w Petersburgu, został aresztowany po raz pierwszy w 1920 roku pod zarzutem kierowania antysowiecką organizacją. Odbiło się to szerokim echem wśród miejscowej ludności. Protestowało 800 marynarzy z bazy marynarki wojennej w Petersburgu. Obawiając się buntu, władze sowieckie się ugięły i uwolniły arcybiskupa. W 1923 został on jednak ponownie aresztowany i tym razem wytoczono jemu oraz 14 innym księżom z Petersburga proces odbył się w Moskwie 21-25 III 1923. Był to jeden wielki spektakl nienawiści do Kościoła i katolicyzmu. Prokurator Krylenko, zwracając się na sali sądowej do abpa Cieplaka, deklarował: "Pluję na waszą religię". Żądanie kary śmierci dla oskarżonych kapłanów uzasadniał

a. 3 - Odnośnie do Kościoła grecko-katolickiego

Kościół grecko-katolicki, pozostający w Unii z Rzymem, w 1945 roku, decyzją Stalina i Berii, został zdelegalizowany. Zwołano w tej sprawie Synod do Lwowa w 1948 roku, gdzie wymuszono na grupie księży i świeckich wypowiedzenie Unii z Rzymem¹⁵. Biskupów, duchownych i świeckich zmuszano do przyjęcia prawosławia. Niepodporządkowanych biskupów i księży aresztowano, zesłano na Sybir lub zostali wymordowani w więzieniach. Zginęło ich 93 ze 170 aresztowanych. Między innymi głowa Kościoła grecko-katolickiego, metropolita lwowski kardynał Josef Slipyj został w 1946 roku skazany na zesłanie na Syberię. W łagrze spędził 18 lat. Władze sowieckie nie pozwoliły mu na powrót z zesłania do Lwowa¹⁶.

b. Albania

Pod koniec 1944 roku albańscy komuniści rozpoczęli swoje rządy od likwidacji wszystkich wydawnictw i prasy katolickiej. W marcu 1945 roku zamordowano biskupa Luigji Bumci z Lezhe. Był to sygnał do zorganizowanej eksterminacji katolików. Na początku 1946 roku wypędzono z Albanii wszystkich zakonników przybyłych tam z zagranicy, głównie z Włoch. W tym samym roku zmarł w areszcie domowym arcybiskup Szkodry Gasper Thaci. Jego następcą, arcybiskup Franjo Gjini, został aresztowany i po okrutnym śledztwie, rozstrzelany 8 marca 1948 roku wraz z innymi duchownymi.

Jego los podzielili również inni biskupi albańscy. W roku 1948 zamordowano bpa Gjergi Vblaja. Na początku 1949 roku zginął, zamęczony torturami

---

"eksploatowaniem przez nich przesądów religijnych". Twierdził również: "Nie mam dla panów odrobiny litości. Żaden papież w Watykanie nie uratuje panów. Nie ma tutaj prawa ponad prawo sowieckie i musicie ponieść śmierć". Zaaresztowanych skazano na śmierć, jednak protesty miejscowych katolików i nacisk międzynarodowej opinii publicznej wymusiły na Sowietach zmianę wyroku dla abpa Cieplaka na wieloletnie więzienie. W końcu deportowano go do Polski. Zmarł w Stanach Zjednoczonych 1926 roku jako arcybiskup Wilna. Pochowano go w Wilnie.

Ks. Konstanty Budkiewicz został wraz abpem Cieplakiem skazany na karę śmierci. Podczas rosyjskiej wojny domowej pomagał on polskim uchodźcom, którzy znaleźli się w Petersburgu. Bolszewicy wielokrotnie grozili mu śmiercią. Gdy przyjaciele namawiali go do wyjazdu do Polski, odpowiadał: "Jestem na posterunku, nigdzie stąd nie wyjadę i umrę na posterunku". Został rozstrzelany w kazamatach Łubianki w Wielkanoc 1923 roku. Zob. G. KUCHARCZYK, *Czerwone karty Kościoła*, o.c., s. 179-180.

¹⁵ Nazwa ta pochodzi od Unii Brzeskiej z 1596 roku, na mocy której część prawosławnych hierarchów z terenów litewskich i ruskich dawnej Rzeczypospolitej Polskiej, zachowując własną liturgię i dyscyplinę, uznała zwierzchnictwo Biskupa Rzymu. Zob. ibidem, str. 181, nota 167; Editoriale, *Il novecento, un secolo di martiri*, o.c.

¹⁶ G. KUCHARCZYK, *Czerwone karty Kościoła*, o.c., s. 183.

w więzieniu, abp Vincenze Prennushi. Trzech innych biskupów "zaginęło", co oznacza, że zostali zamordowani. Podczas pierwszych lat rządów komunistycznych w Albanii, między 1944 a 1949 rokiem wymordowano niemal połowę katolickiego duchowieństwa w tym kraju.

29 kwietnia 1967 roku albański parlament oficjalnie proklamował Albanie "pierwszym ateistycznym państwem świata". Odtąd, na mocy legalnej ustawy, Albańczycy mieli być ateistami. Katolicy, prawosławni czy muzułmanie mieli się wyrzec swojej wiary, bo tak zdecydowała komunistyczna władza.

Od maja 1967 roku komunistyczne państwo rozpoczęło systematyczne likwidowanie chrześcijańskich świątyń, zarówno katolickich jak i prawosławnych, zwanych "ośrodkami obskurantyzmu". W 1967 roku zamknięto w Albanii ponad dwa tysiące kościołów, klasztorów, meczetów i innych budynków sakralnych.

Katedra w Szkodrze - siedziba prymasów Albanii - została zamieniona na halę sportową. Bezczeszczone również skonfiskowane przedmioty kultu. Z krzyży albańscy komuniści polecieli sporządzić wieszaki w koszarach wojskowych.

Komunistyczne bojówki, tzw. czerwona młodzież, organizowały napaści na albańskie duchowieństwo. Jedną z tych bojówek wdarła się do klasztoru franciszkańskiego w Szkodrze, podpalając budynek. W płomieniach zginęło czterech zakonników. W ramach przymusowej ateizacji organizowano w Albanii pokazowe procesy przed trybunałem ludowym. 74-letni ksiądz Shtjefene Kurti skazany został w 1973 roku na karę śmierci za to, że na prośbę jednej z więźniarek obozu pracy ochrzcił jej dziecko. Podczas sądu zadeklarował: "Jestem księdzem, moim obowiązkiem jest więc udzielać chrztu na życzenie wszystkich osób, które tego zapragną"¹⁷.

c. Bułgaria.

Zaraz po przejęciu władzy rząd komunistyczny w Bułgarii, już w 1945 roku zlikwidował nauczanie religii w szkołach. W 1953 roku skonfiskowano cały majątek Kościoła, łącznie z bibliotekami i archiwami. Zastosowano terror fizyczny wobec duchowieństwa. Do początku lat pięćdziesiątych uwięziono kilkuset bułgarskich duchownych. Ponad 300 z nich więziono w obozie koncentracyjnym na wyspie Belene. Szczególnie ostre represje zostały zastosowane w stosunku do pasterzy Kościoła w Bułgarii. W 1952 roku uwięziono trzech biskupów. Jeden z nich, biskup Iwan Romanow, zasłużony w akcji ratowania Żydów podczas II wojny światowej, na skutek tortur zmarł w więzieniu. Eugeniusz Bosilkov, biskup Nikopoli, został aresztowany 16 lipca 1952 roku. Podczas śledztwa był poddany torturom, jednak nie ugiął się. Po farsownym procesie

---

¹⁷ G. KUCHARSKI, *Czerwone karty Kościoła*, o.c., s. 264-266.

został skazany na karę śmierci. Oczekując na wykonanie wyroku, pisał do jednego ze swoich krewnych: "Nie martwcie się o mnie; otrzymałem już Bożą łaskę i pozostałem wierny Chrystusowi i Kościołowi". Biskup Bosil'kov został rozstrzelany 12 listopada 1952 roku, a jego ciało wrzucono do zbiorowej mogiły¹⁸.

d. Czechy i Słowacja (Czechosłowacja).

W lutym 1948 roku sekretarz generalny Komunistycznej Partii Czechosłowacji Rudolf Slansky jasno zadeklarował, że Kościół katolicki jest "ostatnim i najniebezpieczniejszym wrogiem wszystkich czechosłowackich komunistów".

W 1945 roku aresztowano biskupa spiskiego Jana Vojtaš'aka i biskupa sufragana tarnawskiego Michała Buzalkę. W pokazowych procesach politycznych zostali oni na początku lat pięćdziesiątych skazani, odpowiednio, na 24 lata więzienia i na dożywocie. W maju tego samego roku na mocy dekretu władz komunistycznych odebrano słowackiemu Kościołowi 1800 prowadzonych przez niego szkół podstawowych i ponad 80 ponadpodstawowych. Uwięziono również przywódców świeckiej opozycji, deklarującej swoje przywiązanie do katolicyzmu, między innymi Milosa Bugara, Pavla Carnogurskiego, Jana Kempnego.

Prześladowania Kościoła w Czechosłowacji wywołały reakcję jego pasterzy. 18 czerwca 1949 roku arcybiskup Pragi Josef Beran wystosował apel do katolików czeskich i słowackich, by mimo represji wytrwali w wierności Chrystusowi. W odpowiedzi, następnego dnia komunistyczna bezpieka napadła na prowadzoną przez arcybiskupa Berana procesję Bożego Ciała w Pradze. Następnie arcybiskup praski, wcześniej więziony przez hitlerowców w Dachau, został osadzony przez komunistyczne władze Czechosłowacji w areszcie domowym. W 1951 roku areszt ten zamieniono na więzienie, w którym arcybiskup Beran spędził dwanaście lat bez procesu. W 1963 roku rząd czechosłowacki postanowił uwolnić prymasa, ogłaszając dlań: specjalną "amnestię", choć nie ciążył na nim żaden wyrok. Jeszcze w latach pięćdziesiątych wtrącono do więzienia arcybiskupa Ołomuńca Józefa Matochę, więzionego również bez procesu, oraz biskupów Stefana Trochtę, skazanego w pokazowym procesie na 25 lat więzienia, i Ambrożego Łazika.

W nocy z 13 na 14 kwietnia 1950 roku bezpieka wdarła się do wszystkich klasztorów męskich na terenie całej Czechosłowacji. Do więzienia wtrącono ponad dwa tysiące zakonników z 260 klasztorów, umieszczając ich docelowo w tzw. klasztorach koncentracyjnych. Podobną akcją, wobec klasztorów żeńskich przeprowadzono w nocy z 21 na 22 kwietnia tego samego roku. Zamknięto wówczas 750 klasztorów, a do ciężkich obozów pracy wysłano prawie 11 tysięcy zakonnic. Ponad połowa z nich nie przeżyła komunistycznej "reedukacji przez pracę".

---

¹⁸ Ibidem, s. 263-264.

Komunistyczna władza prześladowała również działający na terenach Czechosłowacji Kościół grecko-katolicki, którego działalność koncentrowała się głównie we wschodniej Słowacji. Wtrącono do więzienia dwóch biskupów unickich: Pawła Gojciča¹⁹, skazanego na dożywocie i Wasyla Hopko. Przymusem fizycznym próbowano skłonić grekokatolickie duchowieństwo i wiernych do przyjmowania prawosławia. Jednak skutek tych działań był słaby. 26 z 267 księży unickich pracujących w Czechosłowacji zdecydowało się zerwać jedność z Rzymem²⁰.

e. Chorwacja i Słowenia (Jugosławia).

Szczególnie dotkliwe represje komunistyczne spadły na najbardziej katolickie regiony państwa jugosłowiańskiego: Chorwację i Słowenię.

W Chorwacji w 1945 roku, po wycofaniu się okupacyjnych wojsk niemieckich, komuniści Tity przeprowadzili całą serię masowych egzekucji katolików chorwackich. Ocenia się, że wymordowano wówczas około 140 tysięcy ludzi. Fizyczny terror dotykał nie tylko świeckich wiernych. List pasterski Epi-

---

¹⁹ Paweł Gojdič został aresztowany 15 lipca 1950 roku przez policję komunistyczną, gdyż odmówił oddania kluczy do Katedry w Presovie. Jego proces miał miejsce w Bratysławie od 10 do 15 sierpnia 1951 roku, wraz z Biskupami Vojtasšákiem i Buzalką. Został skazany na karę dożywotniego więzienia, za to, że pozostał wierny Kościołowi katolickiemu.

Znajdują się świadectwa wstrząsające, dotyczące tego, co Biskup Gojdič musiał wycierpieć podczas sfingowanego procesu oraz podczas okresu uwięzienia. Po przybyciu do więzienia w Ruzyn, został umieszczony w małej, zimnej i ciemnej celi. Podczas przesłuchiwań wyłamywano mu palce, podłączano prąd do specjalnie w tym celu zrobionych butów. Były prokurator procesów politycznych, sam później więzień terroru komunistycznego, tak opisuje warunki więzienia w Ruzyn: "Cela jest mała, mniej więcej 2 na 3 metry. W jednym rogu znajduje się latryna nad którą umieszczona jest skrzywiona w dół rura doprowadzająca wodę. W jedną ze ścian wmontowany jest ruchomy mały stół i krzesło, które mogą być opuszczane lub zamykane. Podobnie opuszczany materac, umieszczony na metalowym pręcie, jest zamykany w ścianie. Każdego dnia wieczorem przychodzi strażnik, aby go otworzyć i opuścić, oraz rano aby go podnieść i ponownie przypiąć przy ścianie. Okno znajduje się w górze i nie można przez niego nic zobaczyć, ponieważ wstawiona jest tam zbrojona szyba. Nocą świeci się mocne światło. Więzień nie może przykryć sobie głowy, ani zakryć oczu; ręce musi zawsze trzymać na kocu. Gdyby podczas snu, niechcący, wsunąłby je pod koc, strażnik natychmiast go zbudzi... Ciężkim doświadczeniem były dni, kiedy strażnicy "zapominali" rano odpiąć od ściany ruchomy stolik razem z krzesłem. Wówczas więzień zmuszony był chodzić cały dzień: nie mógł usiąść na ziemi, ale musiał być w ciągłym ruchu po małej celi" (por. *L'Osservatore Romano*, 4 listopad 2001, s. 6).

Takie były warunki życia więźnia. Jeden ze świadków w procesie kanonicznym zeznaje, że biskup Gorelič po dwóch latach więzienia "miał wygląd człowieka bardzo torturowanego" (*Positio*, n. 101, p. 508). Towarzysze więzienia opowiadają, że strażnicy "wyprowadzali go nocą z celi, bili go i znęcali się nad nim w sposób barbarzyński" (*ibid*). Wyznaczali mu najcięższe i najbardziej brudne prace, takie jak "trzepanie worków po mące, łatanie starych worków w zamkniętym i nie wietrzonym pomieszczeniu dla potrzeb spółdzielni produkcyjnych" (*Positio*, n. 98 p. 407; p. 506).

²⁰ G. KUCHARSKI, *Czerwone karty Kościoła*, o. c., s. 252-253.

skopatu Jugosławii z 20 września 1945 roku podawał, że z rąk komunistycznych oddziałów zginęło 243 księży, 19 kleryków, 3 zakonników i 4 zakonnice. W więzieniu pozostało 169 duchownych, a 89 traktowano jako zaginionych. Do połowy 1946 roku spośród 2700 chorwackich księży zamordowano około 400, niemal 200 musiało szukać schronienia poza granicą, a kilkuset zostało wtrąconych do więzienia. Dla kapłanów organizowano specjalne obozy koncentracyjne, zwane "miejscami odosobnienia". Jugosłowiańskim Dachau stał się obóz w Starej Gradice.

Szczególne prześladowanie spotkało zwierzchników Kościoła. W 1945 roku zamordowany został biskup Dubrownika Josip Carevič. W wyniku okrutnego śledztwa zmarł greckokatolicki biskup Janko Simrak. W kwietniu 1947 roku na 11 lat więzienia został skazany katolicki biskup Piotr Cule z Mostaru, Bośnia.

Symbolem prześladowań komunistycznych w tym regionie jest arcybiskup Zagrzebia, kardynał Alojzy Stepinac. Pierwsze aresztowanie kardynała Stepinaca przez komunistów nastąpiło 17 maja 1945 roku. Po dwóch tygodniach został on zwolniony dzięki interwencji Watykanu. Jednak jego nieugiętość wobec nacisków komunistów, aby zerwał łączność z Papieżem i powołał do życia chorwacki "Kościół narodowy", spowodowały następne uwięzienie 22 września 1945 roku. Komuniści nie zdołali jednak zapobiec publikacji, cztery dni później, listu pasterskiego Episkopatu Jugosławii, w którym potępiono prześladowanie Kościoła, głównym inspiratorem tego dokumentu był uwięziony abp Stepinac.

Arcybiskup został skazany w pokazowym procesie na 16 lat ciężkich robót i pięć lat pozbawienia praw publicznych. W 1951 roku abp Stepinac został osadzony w domu parafialnym w miejscowości Krasic, pod surowym nadzorem policji. Zmarł w areszcie domowym w 1960 roku. Jego ostatnie lata były okresem dolegliwości fizycznych, wywołanych próbą otrucia jeszcze w więzieniu. Ostatnie słowa kardynała męczennika, wypowiedziane na łożu śmierci, były: "Fiat voluntas tua!" "Bądź wola Twoja!".

W Słowenii, w 1951 roku "nieznani sprawcy" napadli i brutalnie pobili biskupa Mariboru Maksymiliana Držečnika. Natomiast na początku 1952 roku komunistyczna bojówka napadła na biskupa Antoniego Vovka ze stolicy Słowenii Ljublany, którego oblano benzyną i podpalamo.

Realizując uchwały komunistycznej partii Jugosławii z 1953 roku o konieczności "zaakcentowania" walki przeciw katolickim biskupom i "ograniczeniu" ich kontaktów z wiernymi, komunistyczna bezpieka ciężko pobiła ośmiu jugosłowiańskich biskupów. W tym samym roku dwóch biskupów: Dragutin Nežić z Porec i Puli oraz Josip Pavlišić dostało wezwania do odbycia służby wojskowej. W komunistycznej armii przydzielono im funkcję stajennych. Według statystyk z 1954 roku w więzieniach przebywało 158 duchownych, w tym 124 katolickich²¹.

---

²¹ Ibidem, s. 258-262.

f. Polska.

Zagadnienia dotyczące Kościoła - komunizm są przewidziane w osobnym omówieniu ks. prof. Zygmunta Zielińskiego, wybitnego historyka na KUL-u.

g. Rumunia.

W Rumunii w 1947 roku uwięziono ponad tysiąc księży i świeckich członków ruchów katolickich. W 1948 roku prześladowania dotknęły rumuński Kościół grecko-katolicki. Aresztowano 7 spośród 10 biskupów tego Kościoła. W 1949 roku komunistyczny rząd Rumunii zakazał działalności na terenie tego kraju wszystkich zakonów. Zakonnicy i zakonnice, jako "darmozjady" i "wrogowie ludu", w większości trafili do obozów pracy. Kierowano ich do najcięższych robót, na przykład 450 księży katolickich pracowało przy budowie kanału Dunaj - Morze Czarne. Uwięziono katolickich biskupów: Alexandra Todea, Iuliu Hirtea, Jana Dragomira i Jana Ploscariu²²

h. Węgry.

26 grudnia 1948 roku komunistyczna bezpieka aresztowała kardynała Mindszenty'ego. Kardynał, przeczuwając swoje uwięzienie i tortury, jakim mógł zostać poddany, zostawił swoim współpracownikom pisemną deklarację, iż od momentu ewentualnego aresztowania żadne jego oświadczenie nie może być interpretowane jako złożone bez przymusu i dobrowolnie. Podczas śledztwa został poddany okrutnym torturom. Jedną z lżejszych polegała na przesłuchiwaniu go przez parę tygodni bez przerwy. W swoich pamiętnikach Prymas Węgier tak opisywał śledztwo, któremu został poddany: "Dręczyciel wściekał się i wrzeszczał, i w odpowiedzi na moje milczenie miał się narzędzi tortur. Tym razem chwycił jedną ręką gumową pałę, zaś w drugą wziął długi, ostry nóż. Potem popędził mnie niczym konia, zmuszając do truchtu i galopu. Pałka uderzała raz po raz w moje plecy - niekiedy bez żadnej przerwy. Potem stanęliśmy w bezruchu, on zaś brutalnie zagroził mi: "Zabiję cię, do jutra rozerwę cię na kawałki i wrzucę szczątki twojego ciała do kanału, psom na pożarcie. Teraz my tu jesteśmy panami". Potem zmusił mnie znów do cwałowania. I chociaż ledwo łapałem oddech, a drzazgi drewnianej podłogi kłuły mnie boleśnie w stopy, biegałem tak szybko, jak tylko mogłem, by uniknąć jego ciosów"²³.

Prymas Węgier skazany został na karę dożywotniego więzienia. W ślad

---

²² Ibidem, s. 263.

²³ G. WEIGEL, Ostateczna rewolucja. Kościół sprzeciwu a upadek komunizmu, Poznań 1995, s. 283.

za nim do więzień wtrącono również innych węgierskich biskupów. W 1951 roku arcybiskupa z Kaloczy Józefa Grösza. Między 1945 a 1951 rokiem komuniści na Węgrzech uwięzili 6 biskupów i 156 księży. W czerwcu i lipcu 1950 roku węgierska bezpieka aresztowała 3820 zakonników i zakonnice, zamykając 53 zgromadzenia zakonne²⁴.

7. Świadomość męczeństwa.

Studia i analizy historyczne i teologiczne, ustalenie form i sposobów oraz na czym polegało męczeństwo wierzących w okresie socjalistycznym, wydaje mi się, że są dopiero w stadium początkowych badań. Ta świadomość jest na pewno jakąś rzeczywistością dynamiczną. Ona będzie się rozwijać w miarę, jak społeczność ludzi wierzących uświadomi sobie głębiej to zagadnienie. Mamy tutaj przykład męczenników prześladowań religijnych w Hiszpanii w latach 1936-1938. Dopiero z biegiem czasu narastała świadomość konieczności odpowiedniego zajęcia się i przestudiowania tych spraw. Dzisiaj mamy już wiele opracowań tego zagadnienia i wiele beatyfikacji.

Trzeba stwierdzić, że fakt męczeństwa był zawsze obecny i bardzo wysoko ceniony w życiu społeczności kościelnej. Męczeństwo zawsze towarzyszyło wierze. Wystarczy wspomnieć męczenników pierwszych wieków w Rzymie, a później liczne fakty męczeństwa wieków następnych. Pamięć o nich, uznanie i ich kult trwa do dziś wśród wiernych. Świadczą o tym kościoły, kaplice, miejsca pamięci.

W naszych czasach wielki impuls do pogłębienia świadomości historycznej i eklezjalnej problemu męczeństwa przyniósł pontyfikat obecnego papieża Jana Pawła II. Papież pochodzący z Polski, tzn. z jednego z krajów bloku socjalistycznego, w sposób szczególny był uwrażliwiony na ten problem. Sam tego doświadczył, że się tak można wyrazić, "na własnej skórze", a równocześnie był jego świadkiem naocznym. Własnymi oczyma oglądał martyrologium swojego narodu w okresie drugiej wojny światowej, okupacji hitlerowskiej oraz socjalizmu, to znaczy podczas obydwu totalitaryzmów. Widział martyrologium własnego Kościoła, który od tysiąca lat, od chrztu Mieszka I w 966 roku, działał i formował tożsamość ludzi zamieszkujących między Odrą, Wisłą i Bugiem. Jak nikt inny był świadomy wielkich cierpień, ogromnych ofiar represji i bezlitosnego prześladowania ludzi wierzących ze strony dwóch totalitaryzmów. Równocześnie był naocznym świadkiem bohaterstwa i heroizmu, jakie ludzie przeciwstawiali swoim prześladowcom. To doświadczenie cierpienia za wiarę i męczeństwa wniósł ze sobą do świadomości Kościoła Powszechnego.

Następnym elementem, który pomógł do lepszego uświadomienia męczeństwa poniesionego przez ludzi wierzących, był przełom dwóch tysiącleci:

koniec drugiego i początek trzeciego tysiąclecia, a szczególnie ogłoszony przez papieża Wielki Jubileusz roku 2000-go. Była to okazja do jakiejś wielkiej wędrówki przez historię Kościoła, do przejścia przez historię zwłaszcza ostatniego stulecia, aby przypomnieć i uczcić ludzi, którzy pozostali wierni swojemu sumieniu i swoim przekonaniom religijnym. Potrafili oddać za nie swoje życie, gdyż uważali, że ich sumienie i wiara mają absolutny prymat we wszystkich sprawach, są wartościami nadprzyrodzonymi i absolutnymi, gdzie poza pewną granicą nie istnieje już kompromis.

Zwrotnym momentem tej świadomości był apel Papieża o utrwalenie pamięci o tych męczennikach, a szczególnie wezwanie do Kościołów diecezjalnych o sporządzenie ich wykazów z podaniem okoliczności męczeństwa, to znaczy o spisanie własnych Martyrologiów. W Liście Apostolskim " *Tertio Millennio Adveniente* ", Jan Paweł II pisze: " *W naszym stuleciu wrócili męczennicy. A są to często męczennicy nieznani, jak gdyby 'nieznani żołnierze' wielkiej sprawy Bożej. Jeśli to możliwe, ich świadectwa nie powinny zostać zapomniane w Kościele. Zgodnie z sugestią Konsystorza trzeba, aby Kościoły lokalne, zbierając konieczną dokumentację, uczyniły wszystko dla zachowania pamięci tych, którzy ponieśli męczeństwo*" (n. 37).

Spisy te zostały przekazane Papieżowi w okresie jubileuszowym. A. Riccardi podaje, że do 31 marca 2000 roku nadesłano z różnych diecezji do Komisji Nowych Męczenników utworzonej przy Stolicy Apostolskiej, 12.692 informacji o współczesnych męczennikach. Wśród nich 126 dotyczyło biskupów, 5.343 kleryków i kapłanów, 4.872 zakonników i zakonnic, 2.351 osób świeckich, zarówno kobiet jak i mężczyzn. W rzeczywistości liczba męczenników jest o wiele większa, ponieważ duża ich część po prostu zniknęła bez śladu²⁵. Uroczystym publicznym aktem czci dla tych męczenników, również i z innych wyznań, była celebracja ekumeniczna przy Koloseum w Rzymie dnia 7 maja roku 2000. Uczestniczyłem w niej i chcę Was zapewnić, że jej atmosfera była bardzo podniosła i wszyscy byli świadomi celebracji wielkiej sprawy. Byli obecni przedstawiciele różnych wyznań chrześcijańskich, którzy w imponującej i starożytnej strukturze Koloseum rzymskiego widzą symbol męczeństwa chrześcijan.

Wielki Jubileusz był też okazją do odbycia rachunku sumienia z postawy, jaką ludzie wierzący przyjęli w różnych trudnych okolicznościach, przynajmniej ostatniego okresu historii. Postawy, którą nie zawsze można zaaprobować, chociaż można starać się o zrozumienie i wyrozumiałość. Dał temu wyraz Jan Paweł II w prośbie o przebaczenie win, podczas celebracji "Dnia Przebaczenia" 12 marca Roku Jubileuszowego 2000 w Bazylice św. Piotra na Watykanie.

Dalszym elementem ułatwiającym podjęcie tematu męczeństwa, już bez

---

²⁵ RICCARDI A., *II secolo del martirio. I cristiani nel novecento*, Mondatori, Milano 2000, s. 497-499.

obaw dodatkowych represji, był początek agonii ideologii komunistycznej w latach 1970-1990, jasna świadomość jej utopii i bankructwa oraz polski ruch robotniczy "Solidarność". On właśnie dał początek ruchom społecznym i narodowym, doprowadzając do rozpadnięcia się obozu socjalistycznego w 1989 roku i do uwolnienia się od totalitaryzmu. Wewnątrz tych krajów można już było otwarcie podjąć ten temat.

Już podczas panowania komunizmu możemy obserwować narastanie świadomości o męczeństwie. W pierwszym okresie mamy do czynienia z wytworzoną sytuacją męczeństwa, licznymi jego faktami, z konkretnymi, umęczonymi ludźmi. Społeczność wierzących jest tego świadoma, wie o nich dobrze, ale nie może okazać tego publicznie. Nacisk aparatu administracyjnego i zakazy są tak silne, że o tych sprawach nie można nawet mówić. Czuwa nad tym cenzura mediów, podsłuchują pilnie donosiciele, grożą szykany i represje policyjne. Następnie, gdy rozluźni się presja ideologiczna, zaczyna się o tym mówić mniej lub więcej jawnie, aby wreszcie w latach 90-tych ubiegłego stulecia podjąć te sprawy bardzo jasno i otwarcie.

Dużą rolę w utrzymywaniu świadomości i zbieraniu pierwszej dokumentacji odegrały **wspólnoty emigracyjne** na Zachodzie Europy i na kontynencie amerykańskim. Tutaj mówiono i pisano o faktach męczeńskich i zbierano dostępne materiały. Szczególnym tego przykładem jest kilku męczenników słowackich obrządku grecko-katolickiego. Prześladowania i męczeństwa na Słowacji były nadzwyczaj krwawe, zwłaszcza Kościoła grecko-katolickiego. Procesy męczenników rozpoczęto w diecezjach w Stanach Zjednoczonych, m.in. w Pittsburghu rytu bizantyjskiego.

W sytuacji korzystnej odnośnie spraw męczeństwa byli **członkowie zakonów**. Współbracia z krajów zniewolonych przekazywali informacje i możliwą dokumentację do domów zakonnych w wolnych krajach. Tam podawano fakt męczeństwa do publicznej wiadomości i podejmowano starania o rozpoczęcie procesów beatyfikacyjnych w diecezjach, gdzie były ich domy zakonne. Jako przykład wymienię tutaj Wincentego Eugeniusza Bosilkova, biskupa diecezji Nicopoli w Bułgarii, ze Zgromadzenia Pasjonistów. Ojcowie Pasjoniści gromadzili materiały i przygotowali postępowanie kanoniczne w 1985 roku w diecezji Urbana, Pesaro, we Włoszech.

8. Męczennicy beatyfikowani.

Dojrzewająca w Kościołach świadomość męczeństwa przyniosła już owoce w postaci beatyfikacji pierwszej liczby męczenników z byłego bloku socjalistycznego. Odbyło się już **6 ceremonii beatyfikacyjnych**. Chcę zwrócić uwagę, że nie było takich beatyfikacji w czasie trwania poprzednich pontyfikatów ani za Jana XXIII, ani za Pawła VI. Jan Paweł II wyniósł do chwały ołtarzy dotychczas **35 męczenników komunizmu**. Chodzi tutaj o takie kraje jak: Bułga-

kraje jak: Bułgaria, Chorwacja, Słowacja i Ukraina.

a. Bułgaria:

Pierwszym męczennikiem komunizmu, wyniesionym do chwały ołtarzy był Bułgar, Wincenty Eugeniusz Bosiřkov, biskup Nicopoli ze Zgromadzenia Pasjonistów. Po sfingowanym procesie, został rozstrzelany w więzieniu w Sofii, godz. 11.30 w nocy, 11 listopada 1952 roku. Jan Paweł II ogłosił go błogosławionym w Rzymie 15 marca 1998 roku. Z Bułgarii pochodzi też trzech innych męczenników okresu komunizmu. Zostali oni ogłoszeni błogosławionymi podczas podróży apostolskiej Jana Pawła II do tego kraju, 26 maja 2002 roku w Plovdiv. Chodzi tutaj o trzech Ojców Augustynianów: Piotra Vitchev, Pawła Djidjov i Jozafata Chichkov. Ponieśli oni śmierć męczeńską w tych samych okolicznościach co bł. Bosiřkov, tzn. rozstrzelani 11 listopada 1952 roku w więzieniu w Sofii.

b. Chorwacja:

Krajem, który ma już swojego męczennika z okresu komunizmu ogłoszonego błogosławionym, jest Chorwacja. Jest nim bł. kard. Alojzy Stepinać, arcybiskup Zagrzebia, który zmarł jako internowany 10 lutego 1960 roku w wyniku długiego prześladowania. Został ogłoszony błogosławionym 3 października 1998 roku w Zagrzebiu, Chorwacja.

c. Słowacja:

Kolejnym krajem mającym już swoich błogosławionych męczenników z okresu komunizmu jest Słowacja. Dwóch z nich zostało wyniesionych do chwały ołtarzy 4 listopada 2001 roku w Rzymie. Są to Paweł Piotr Gojdic, biskup eparchii Prešov z Zakonu Bazylianów oraz Metody Dominik Trčka, kapłan ze Zgromadzenia Księżąt Redemptorystów. Natomiast podczas wizyty Apostolskiej na Słowacji, 14 września 2003 roku w Bratysławie, Jan Paweł II beatyfikował Bazylego Hopko, biskupa tytularnego Midila, pomocniczego eparchii Prešov oraz Zdenkę Cecylię Schelingovą, siostrę zakonną ze Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia od Świętego Krzyża.

d. Ukraina:

Najliczniejszej beatyfikacji męczenników dokonał Jan Paweł II 27 czerwca 2001 we Lwowie, podczas swojej podróży apostolskiej na Ukrainę. Podczas tej ceremonii Ojciec Święty beatyfikował **26 męczenników ukraińskich** grecko-katolickich. Chciałbym przytoczyć okoliczności męczeństwa

dwóch postaci pochodzących z tej grupy.

Pierwszy z nich to bł. **Severijan Baranyak**, kapłan z Zakonu Bazylianów. Zaaresztowany przez tajną policję (NKWD), był osadzony w nieludzkich warunkach razem z innymi kapłanami i wiernymi w więzieniu lwowskim. Był torturowany aż do śmierci w wannie z wrzącą wodą. Został po prostu ugotowany. Inni więźniowie zostali zmuszeni do tego, aby żywić się jego ciałem. Drugi z nich to bł. **Zynowij Kowalyk**, kapłan ze Zgromadzenia Redemptorystów. Policja więzienna wymyśliła sobie makabryczną zabawę. Miała ona miejsce również w więzieniu we Lwowie w Wielki Piątek 1941 roku. Wspomniany kapłan, właśnie dla zabawy, został przybity gwoździami do ściany więziennej i ukrzyżowany na wzór Jezusa Chrystusa.

9. Sprawy w toku.

Do Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych zaczęły ostatnio napływać coraz liczniejsze sprawy dotyczące osób, które poniosły śmierć męczeńską w krajach komunistycznych. Jeśli chodzi o kraje byłego bloku socjalistycznego, są one następujące: Albania, Bułgaria, Chorwacja, Litwa, Polska, Rumunia, Rosja, Słowacja, Słowenia, Ukraina i Węgry. Mamy więc do czynienia z krajami Europy środkowo-wschodniej. W sumie chodzi o 121 kandydatów do chwały ołtarzy, uważanych za męczenników komunizmu. Podaję stan aktualny, tzn. na styczeń 2005 roku, gdyż powoli napływają następne sprawy.

Szczegółowiej, sytuacje w poszczególnych krajach przedstawiają się następująco:

Albania - 38 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Bułgaria - 3 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Chorwacja - 2 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Litwa - 4 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Polska - 3 kandydatów do ogłoszenia męczennikami: są to - ks. Władysław Findysz, ks. Jerzy Popiełuszko i ks. Michał Rapacz;

Rumunia - 5 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Rosja - 16 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Słowacja - 2 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Słowenia - 1 kandydat do ogłoszenia męczennikiem;

Ukraina - 46 kandydatów do ogłoszenia męczennikami;

Węgry - 1 kandydat do ogłoszenia męczennikiem.

Wspomnę tutaj jeszcze o czterech innych krajach. Kraje te nie należą geograficznie do obszaru, na którym skupia się uwaga dzisiejszej Sesji. Niemniej jednak, aby mieć pełny obraz spraw beatyfikacyjnych, podjętych aktualnie i dotyczących ofiar komunizmu, wydaje się słusznym zwrócić uwagę również i na te kraje. Są to:

Chińska Republika Ludowa - 32 domniemanych męczenników; Republika Kon-

go - 1 kandydat do ogłoszenia męczennikiem;

Peru - 3 kandydatów do ogłoszenia męczennikami, wśród których jest dwóch polskich franciszkanów konwentualnych: O. Michał Tomaszek, OFMConv. i O. Zbigniew Strzałkowski, OFMConv. pochodzący z diecezji Tarnowskiej oraz jeden włoski kapłan diecezjalny: Aleksander Dordi. Zginęli oni z rąk partyzantów "światlistego szlaku", organizacji maoistowskiej;

Wietnam - 1 kandydat do ogłoszenia męczennikiem.

10. Uwagi końcowe.

Do tekstu tego wystąpienia są dołączone dwa szczegółowe spisy. Pierwszy, zatytułowany: *"Męczennicy komunizmu ogłoszeni Błogosławionymi"*. Znajduje się na nim 35 nazwisk i imion osób, którzy zostali beatyfikowani. Są wymienieni według krajów.

Drugi spis: *"Męczennicy komunizmu. Procesy kanoniczne w toku"*. Są to kandydaci do ogłoszenia męczennikami, ofiary rządów komunistycznych lub krajów pod wpływem komunizmu. Zostały w nim zamieszczone nazwiska i imiona, status kanoniczny, daty urodzenia i śmierci. Powyższe dane są aktualne na dzień dzisiejszy. Liczba ta wciąż rośnie, gdyż jak wspomniałem z różnych diecezji wpływają nowe sprawy.

Istnieje już dość obszerna literatura tego zagadnienia. Ale jest wiele spraw i mechanizmów męczeńskich jeszcze nieznanymi. Tutaj jest wielkie pole do dalszych poszukiwań i badań historycznych. Jest też wielkie zadanie dla wspólnot wierzących, aby czcić, pielęgnować ich pamięć, bohaterstwo i heroizm. To jest zadanie jakie Jan Paweł II stawia przed Kościołem naszych czasów.

W tym kontekście ks. Władysław Findysz, proboszcz i dziekan zmięgrodzki, stoi przed nami z całym ciężarem cierpienia i męczeństwa oraz wielką wiarą w Chrystusa zmartwychwstałego i głębokim przekonaniem o słuszności swojego postępowania. Stoi przed nami jako wielki znak wiary. Będzie to pierwszy męczennik ogłoszony błogosławionym z okresu komunizmu w Polsce. Na pewno za nim pójść inni, bo podobnych faktów męczeństwa było u nas wiele.

Młodej Diecezji Rzeszowskiej składam gratulacje za podjęcie i pomyślnie przeprowadzenie procedury kanonicznej. Uniwersytetowi Rzeszowskiemu, równie młodemu, za wspólne podjęcie tego zagadnienia. Gratulacje dla młodoci!

11. Wskazówki bibliograficzne.

Źródła:

Archiwum Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych (skrót AKSK), Città del Vaticano, Piazza Pio XII, 10.

Opracowania:

Bilan du monde, Paris 1960.

Czarna księga komunizmu, Warszawa 1999.

CYWIŃSKI Bohdan, *Ogniem próbowane. Z dziejów najnowszych Kościoła Katolickiego w Europie Środkowo- Wschodniej*, t. 1-2, Warszawa 1993-1994.

DOMINICZAK H., *Organy bezpieczeństwa PRL w walce z Kościołem katolickim 1944-1990 w świetle dokumentów MSW*, Warszawa 2000.

DUDEK Antoni, *Państwo i Kościół w Polsce 1945-1970*, Kraków 1995.

Editoriale, *Il novecento, un secolo di martiri*, w: *La Civiltà Cattolica*, 2005 I, s. 319-328.

Encyklopedia Białych Plam, 1-13, Radom 2000.

Encyklopedia katolicka, 1-10, Lublin 1973-.

KOWALCZYK K. (red) i inni, *Między integracją a komunizmem. Społeczeństwa i Kościoły Europy Środkowej. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej. Szczecin, 8-9 czerwca 2001*, Tuchów 2001.

KUCHARCZYK Grzegorz, *Czerwone karty Kościoła. Męczennicy - ofiary rewolucji*, Radom 2004.

MADAŁA Cz., *Polscy księża katoliccy w więzieniach i łagrach sowieckich od 1918 r.*, Lublin 1996.

MATTEI Gianpaolo, *Ucraina terra dei martiri*, Quaderni dell'Osservatore Romano 61, Città deI Vaticano 2002.

MICEWSKI A., *Kardynał Wyszyński prymas i mąż stanu*, Paryż 1982.

MISZTAL Henryk, *Prawo kanonizacyjne. Instytucje prawa materialnego. Zarys historii. Procedura*, Lublin 2003.

RAINA Peter, *Kościół w PRL. Kościół katolicki a państwo w świetle dokumentów 1945-1989*, Poznań 1994-1995,

RICCARDI Andrea, *Il secolo dei martirio. I cristiani nel novecento*, Milano 2000.

SOCCI Antonio, *I nuovi perseguitati*, Piemme 2002.

WEIGEL George, *Ostateczna rewolucja. Kościół sprzeciwu a upadek komunizmu*, Poznań 1995.

ZABŁOCKI Janusz, *Prymas S. Wyszyński*, Warszawa 2002.

ZIELIŃSKI Zygmunt, *Kościół w Polsce 1944-2002*, Radom 2003.

Męczennicy komunizmu ogłoszeni błogosławionymi

(Stan na 18 stycznia 2005 roku)

1. BUŁGARIA

1. 1- **BOSSILKOV Wincenty Eugeniusz²⁶**, biskup Nicopoli, ze Zgromadzenia Męki Jezusa Chrystusa (Pasjoniści), urodzony w Belene, Bułgaria, 16 XI 1900, rozstrzelany w nocy z 11 na 12 XI 1952 w więzieniu w Sofii, Bułgaria.

Beatyfikowany 15 III 1998 w Rzymie

1. 2.- **VITCHEV Piotr²⁷**, kapłan ze Zgromadzenia Augustynianów Wniebowzięcia urodzony 23 V 1893 w Srem, Bułgaria, rozstrzelany o północy z 11 na 12 XI 1952 w więzieniu w Sofii, Bułgaria. **Beatyfikowany 26 V 2002 w Plovdiv, Bułgaria**

Plovdiv, Bułgaria

1. 3. - **DJIDJOV Paweł²⁸**, kapłan ze Zgromadzenia Augustynianów Wniebowzięcia, urodzony 19 VII 1919 w Plovdiv, Bułgaria, rozstrzelany o północy z 11 na 12 XI 1952 w więzieniu w Sofii, Bułgaria. **Beatyfikowany 26 V 2002 w Plovdiv, Bułgaria**

V 2002 w Plovdiv, Bułgaria

1. 4. - **CHICHKOV Jozafat²⁹**, kapłan ze Zgromadzenia Augustynianów Wniebowzięcia, urodzony 9 II 1884 w Philippopoli, Bułgaria, rozstrzelany o północy z 11 na 12 XI 1952 w więzieniu w Sofii, Bułgaria. **Beatyfikowany 26 V 2002 w Plovdiv, Bułgaria**

V 2002 w Plovdiv, Bułgaria

2. CHORWACJA

2.5. - **STEPINAĆ Alojzy³⁰**, kardynał, arcybiskup Zagrzebia, urodzony 8 V 1898 w Brezarić, Chorwacja, zmarł 10 II 1960 internowany w Krasić, Chorwacja.

Beatyfikowany 3 X 1998 w Zagrzebiu, Chorwacja

3. SŁOWACJA

3. 6. - **GOJDIC Paweł Piotr,³¹** biskup Eparchii Presov, z Zakonu Bazylianów św. Jozafata, urodzony 17 VII 1888 w Ruské Pekl'any, Prešov, Słowacja, umęczony 17 VII 1960 w więzieniu w Leopoldov, Słowacja. **Beatyfikowany 4 XI 2001 w Rzymie**

2001 w Rzymie

---

²⁶ AKSK, Prot. N. 1464; Arch.: 034.

²⁷ AKSK, Prot. N. 2044; Arch.: D 24.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ AKSK, Prot. N. 1762; Arch.: 174.

³¹ AKSK, Prot. N. 1666; Arch.: D 19.

3. 7. - TRCKA Metody Dominik³², kapłan ze Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (Redemptoryści), urodzony 6 VII 1886 w Frydlant nad Ostravici, Republika Czeska, umęczony 23 III 1959 w więzieniu Leopoldov w Michalovce, Słowacja. **Beatyfikowany 4 XI 2001 w Rzymie**

3. 8. - HOPKO Bazyl³³, biskup tytularny Midila, pomocniczy eparchii greck.-kat. Prešov, urodzony 21 IV 1904 w Hrabske, Słowacja, zmarł internowany 23 VII 1976 w Prešov, Słowacja. **Beatyfikowany 14 IX 2003 w Bratysławie, Słowacja**

3. 9. - SCHELINGOVA Zdenka Cecylia³⁴, siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia od Świętego Krzyża, urodzona 24 XII 1916 w Krivà, Słowacja, zmarła 31 VII 1955 na skutek cierpień więziennych w Trnava, Słowacja. **Beatyfikowana 14 IX 2003 w Bratysławie, Słowacja**

4. Ukraina

4. 10. - ČARNECKYJ Mikołaj³⁵ biskup, ze Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (Redemptoryści), urodzony 14 XII 1884 w Semakivtsi, Ukraina, zmarł 2 IV 1959 roku we Lwowie, Ukraina, w wyniku ciężkich chorób nabytych podczas długiego więzienia w obozach.

4. 11. - KHOMYŠYN Grzegorz, biskup greck.-kat. Stanislavova, dzisiaj Ivano-Frankivsk, urodzony 25 III 1867 w Hadynkivtsi, Ukraina, zmarł 28 XII 1945 w Lukyanivska w wyniku ciężkich tortur zadanych mu podczas częstych przesłuchań w więzieniu.

4. 12. - KOCYIOVSKYJ Jozafat, biskup greck.-kat. przemyski, Polska, urodzony 3 III 1876 w Pakošivka, Sanok, Polska, zamęczony 17 XI 1947 w obozie koncentracyjnym w Čapaivka, okolice Kijowa, Ukraina.

4. 13. - LUKAČ Szymon, biskup "podziemnego" Ukraińskiego Kościoła grecko-katolickiego, urodzony 7 VII 1893 w Starunya, Stanislaviv, Ukraina, zmarł 22 VIII 1964 w Starunya, w wyniku nieleczzonego zapalenia płuc nabytego w więzieniu w Stanislawowie.

4. 14 - VELYŠKOVSKYJ Wasyl, ze Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (Redemptoryści), biskup "podziemnego" Ukraińskiego Kościoła grecko-katolickiego, urodzony 1 VI 1903 w Stanislaviv, Ivano-Frankivsk, Ukraina, zmarł 30 VI 1973 w Winnipeg, Kanada, w wyniku chorób nabytych w różnych więzieniach i obozach koncentracyjnych.

---

³² AKSK, Prot. N. 2407; Arch.: G 50.

³³ AKSK, Prot. N. 1667; Arch.: G 63.

³⁴ AKSK, Prot. N.2326; Arch.: G 18

³⁵ AKSK, Prot. N. 2256; Arch.: G 50. Ten sam numer protokołu i archiwum odnosi się do pozostałych błogosławionych, oprócz Teodora Romzsa.

4. 15. - **SLEZYUK Jan**, biskup "podziemnego" Ukraińskiego Kościoła greckokatolickiego, urodzony 14 I 1896 w Zhyvachiv, Stanislaviv, dzisiaj Imano-Frankinsk, Ukraina, zmarł 2 XII 1973 w Ivano-Frankivsk, Ukraina, w wyniku napromieniowań jakim był poddawany podczas licznych przesłuchań.
4. 16. - **BUDKA Niceta**, biskup pomocniczy greck.-kat. Lwowa, urodzony 7 VI 1877 w Dobromirka, Zbaraz, Ukraina, brutalnie torturowany i zamęczony 29 IX 1949 w obozie w Karaganda, Kazachstan.
4. 17. - **ŁAKOTA Grzegorz**, biskup pomocniczy greck.-kat. przemyski, Polska, urodzony 31 I 1883 w Holodivka, Drohobycz, zamęczony 5 XI 1950 w obozie koncentracyjnym w Abez, Syberia.
4. 18. - **FĚDOROV Leonid**, kapłan studyta egzarcha katolików rosyjskich rytu bizantyńskiego, urodzony 4 XI 1879 w Petersburgu, zmarł 7 III 1935 na wygnaniu w Kirov w wyniku chorób nabytych w obozach gdzie był więziony.
4. 19. - **KONRAD Mikołaj**, kapłan diecezjalny, urodzony 16 V 1876 w Strusiv, Lwów, Ukraina, brutalnie pobity i zamordowany 26 VI 1941 przez komunistów w pobliżu Stradch.
4. 20. - **IŠČAK Andrzej**, kapłan diecezjalny, urodzony 23 X 1887 w Mykołajiv, Ukraina, rozstrzelany 26 czerwca 1941 za wierność Kościołowi w pobliżu Sykhiv, Lwów, Ukraina.
4. 21. - **ŁYSKO Roman**, kapłan diecezjalny, urodzony 14 VIII 1914 w Horodok, Lwów, Ukraina, torturowany i zamęczony około 14 X 1949 w więzieniu we Lwowie, Ukraina.
4. 22. - **CEHELKYJ Mikołaj**, kapłan diecezjalny, urodzony 17 XII 1896 w Strusiv, Ternopil, zamęczony 25 V 1951 w obozie w Javas, Mołdawia, dzisiaj Ukraina.
- 4.23. - **VERHUN Piotr**, kapłan diecezjalny, urodzony 18 XI 1890 w Ghorodok, Lwów, Ukraina, zmarł 7 II 1957 w regionie Krasnojarska w wyniku tortur podczas przesłuchań i nabytych chorób w więzieniach i obozach.
- 4.24. - **ZARYCKYJ Aleksander**, kapłan diecezjalny, urodzony 17 X 1912 w Bilch, Lwów, Ukraina, wycieńczony z powodu warunków panujących w obozie gdzie został uwięziony, zmarł 30 X 1963 w Dolynska, podczas operacji chirurgicznej.
4. 25. - **ŠEPTYCKYJ Ciemes**, kapłan studyta, urodzony 17 XI 1869 w Prylbyczy, Jaroviv, Ukraina, zamęczony 1 maja 1951 w więzieniu Władymir, Moskwa, dzisiaj Rosja.
- 4.26. - **BARANYK Seweryn**, kapłan z Zakonu Bazylianów św. Jozafata (Bazylianie), urodzony 18 VII 1889, torturowany pomiędzy 27 i 28 VI 1941 aż do śmierci w wannie z wrzącą wodą w Drohobyczy.
4. 27. - **SENKIVSKYJ Joachim Jan**, kapłan z Zakonu Bazylianów św. Jozafata (Bazylianie), urodzony 2 VII 1896 w Hayi Velyki, Ternopil, zamęczony w 1941 w Drohobyczy.
4. 28. - **KOVALYK Zynovij**, kapłan ze Zgromadzenia Najświętszego Odkupi-

ciela (Redemptoryści), urodzony 18 VIII 1903 w Ivatsciv Horiscnij, Ternopil, przybity gwoździami do ściany i ukrzyżowany w VI 1941 r. na wzór Jezusa Chrystusa w więzieniu Brygidky we Lwowie, Ukraina.

4. 29. - BAYRAK Włodzimierz, kapłan z Zakonu Bazylianów św. Jozafata (Bazylianie), urodzony 24 II 1907 w Shvaikivitsi, Ternopil, zamęczony 16 V 1946 w więzieniu w Drohobyczy.

4. 30. - ZIATYK Jan, kapłan ze Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (Redemptoryści), urodzony 26 XII 1899 w Odrzechova, Sanok, Polska, zakatowany 17 V 1952 na śmierć w łagrze Ozerlag, Ozernyj, w okolicach Irkutska, Syberia, Rosja.

4. 31. - MACKIV Tarsykia Olha, siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Matki Bożej Niepokalanego Poczęcia, urodzona 23 III 1919 w Khorodiv, Lwów, Ukraina, zastrzelona 19 VII 1944 przez żołnierza radzieckiego w Krystynopil ponieważ była siostrą zakonną.

4. 32. - BIDA Olimpia Olha, siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr św. Józefa, urodzona w 1903 w Tseblis, Lwów, Ukraina, wycieńczona i zamęczona 23 I 1952 w obozie Kharsk, Tomsk, Syberia.

4. 33. - HARASYMIV Lorenca Leokadia, siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr św. Józefa, urodzona 17 VIII 1911 w Rudnyky, Lwów, Ukraina, zmarła 26 VIII 1952 w wyniku chorób i ciężkich warunków w obozie Kharsk, Tomsk, Syberia, Rosja.

4. 34. - PRYJMA Włodzimierz, ojciec rodziny, urodzony 17 VII 1906 w Stradch, zamordowany przez komunistów 26 VI 1941 po uprzednich torturach w okolicach Stradch, podczas gdy towarzyszył księdzu Konradowi Mykoła z sakramentami do chorej kobiety.

4. 35. - ROMZSA Teodor³⁶, biskup tytularny Appia greck.-kat. i administrator apostolski Munkacs, urodzony 14 IV 1911 w Velikij Bychkiv-Maramorosh, zmarł 1 XI 1947 w Mukacevo, Ukraina, z ran spowodowanych podczas wypadku drogowego i dobity zastrzykiem z trucizną przez nasłaną pielęgniarkę.

Wszyscy beatyfikowani 27 czerwca 2001 we Lwowie, Ukraina.

Męczennicy komunizmu – procesy kanonizacyjne w toku (Stan na 18 stycznia 2005 roku)

I. Kraje komunistyczne Europy Środkowo-Wschodniej

1. Albania

1. 1. - Wincenty Prennshi³⁷, arcybiskup Durres-Tirane, Albania, z Zakonu

---

³⁶ AKSK, Prot. N. 1665, Arch.: F 80.

³⁷ AKSK, Prot. N. 2484. Numer protokołu odnosi się do spraw Sług Bożych Wincentego Prennshi i 37 towarzyszy.

Braci Mniejszych, urodzony 4 IX 1885 w Scutari, aresztowany, skazany na 20 lat więzienia w Durres, gdzie zmarł 19 III 1949.

1. 2. - Frano Gjini, biskup Durazzo, Opat Orosh, urodzony w 1886 roku w Scutari, aresztowany, oskarżony o współpracę z Anglikami i o zorganizowanie buntu w Postiba, torturowany, rozstrzelany w 1946.

1. 3. - Alfons Tracki, kapłan diecezjalny, urodzony w 1892 we Wrocławiu, Polska, rozstrzelany 18 VII 1946.

1. 4. - Antoni Muzaj, kapłan diecezjalny, urodzony w 1921 w Kossovo, aresztowany, uwolniony po licznych torturach, zmarł w 1948 w wyniku tortur w domu arcybiskupim w Scutari.

1. 5. - Antoni Zogaj, kapłan diecezjalny, urodzony w 1902 w Kthella, rozstrzelany 31 XII 1946 w Durres.

1. 6. - Bernardyn Palaj, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 2 X 1894 w Shllak, aresztowany w 1946 roku, związany zardzewiałym drutem, zmarł 8 XII 1947 w Scutari w wyniku tortur.

1. 7. - Karol Serreqi, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 27 XI 1911 w Scutari, aresztowany 9 X 1946 roku przez tajną policję aby wydobyć z niego tajemnicę spowiedzi, skazany na śmierć, wyrok został zamieniony na dożywotnie więzienie w Burrel, gdzie zmarł 5 IV 1954.

1. 8. - Cyprian Nikaj, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 19 VII 1900 w Scutari, rozstrzelany 11 III 1948 w Scutari.

1. 9. - Daniel Dajani, kapłan z Towarzystwa Jezusowego (Jezuici), urodzony w 1916 w Blinisht di Zadrima, aresztowany, brutalnie torturowany i rozstrzelany 4 III 1946.

1. 10. - Deda Ejell, kapłan diecezjalny, urodzony 23 II 1917 w Scutari, aresztowany, skazany na więzienie, w którym zmarł 12 V 1948.

1.11. - Dedë Maçaj, kapłan diecezjalny, urodzony 21 X 1920 w Mali Jushit, po nie ludzkich torturach rozstrzelany 15 III 1947 w Permet i deptany przez fanatyków aż do chwili gdy oddał ducha pod ich butami.

1. 12. - Dedë Malaj, kapłan diecezjalny, urodzony 16 XI 1917, rozstrzelany 12 V 1959.

1. 13. - Dedë Piani, kapłan diecezjalny, urodzony w 1889 w Scutari, zmarł 30 IV 1948 w wyniku tortur.

1. 14. - Fran Mirakaj, świecki, urodzony w Puka, rozstrzelany w VII 1946.

1. 15. - Gaspar Suma, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 23 III 1897 w Scutari, aresztowany, zamęczony w 1947 w więzieniu.

1. 16. - Jan Fausti, kapłan z Towarzystwa Jezusowego (Jezuici), urodzony w 1901 w Brozzo di Brescia, Włochy, rozstrzelany 4 III 1946.

1. 17. - Józef Mihali, kapłan katolicki rytu bizantyńskiego, urodzony w X 1912 w Elbasan, aresztowany w 1945 roku ponieważ był księdzem katolickim, zesłany na przymusową pracę do Korça. Wycieńczony i przemęczony, nie będąc w stanie dalej pracować, wrzucony do bagien Maliq w X 1948.

1. 18. - **Józef Maksen**, kapłan diecezjalny pochodzenia niemieckiego, aresztowany i prawdopodobnie rozstrzelany w lesie.
1. 19. - **Juliusz Bonati**, kapłan diecezjalny, aresztowany, nieludzko torturowany a następnie osadzony w szpitalu dla obłąkanych gdzie zmarł w 1951.
1. 20. - **Gjelosh Lulashi**, świecki, urodzony 2 IX 1925 w Shoh, rozstrzelany 4 III 1946.
1. 21. - **Gjon Pantalia**, zakonnik z Towarzystwa Jezusowego (Jezuici), urodzony 8 VI 1887 w Prozren, zmarł 31 X 1947 podczas tortur.
1. 22. - **Gjon Shllaku**, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 27 VII 1907 w Scutari, aresztowany podczas wykładów na oczach wszystkich studentów, rozstrzelany 4 III 1946.
1. 23. - **Jak Bushati**, kapłan diecezjalny, urodzony 8 VIII 1890 w Scutari, zmarł w więzieniu w 1949 w wyniku wielu tortur.
1. 24. **Lazer Shantoja**, kapłan diecezjalny, urodzony 2 IX 1892 w Scutari, aresztowany, brutalnie torturowany i w końcu rozstrzelany w 1946.
1. 25. - **Lek Siriani**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1891 w Boga, brutalnie torturowany, wsadzony żywcem do studni i pozostawiony na pewną śmierć w Scutari w 1948.
1. 26. - **Ludwig Prendushi**, kapłan diecezjalny, urodzony 8 I 1896 w Scutari, aresztowany i rozstrzelany publicznie 24 I 1947 w celu sterroryzowania ludzi.
1. 27. - **Marek Çuni**, seminarzysta, urodzony w 1920 w Ranza Bushat, rozstrzelany 4 III 1946.
1. 28. - **Marek Xhani**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1909 w Mirdita, aresztowany, torturowany i zamęczony w 1945 w Shen Pal di Mirdita. Po śmierci jego ciało zostało wyrzucone w przepaść i rozszarpane przez psy.
- 1.29. - **Maria Nikoll Tuci**, świecka, urodzona 12 III 1929 w Ndërfushaz, aresztowana, w więzieniu wycierpiała brutalne prześladowania i tortury, zmarła 24 IX 1950 w więziennym szpitalu.
1. 30. - **Marino Shkurti**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1933 w Samrish, rozstrzelany w 1968.
1. 31. - **Maciej Prennushi**, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 2 X 1881 w Scutari, rozstrzelany przez komunistów 11 III 1948 pod pretekstem ukrywania broni pod ołtarzem św. Franciszka w kościele franciszkańskim w Scutari.
1. 32. - **Michał Beltoja**, kapłan diecezjalny, urodzony 17 IV 1935 w Beltoja, aresztowany 19 IV 1973, często brutalnie torturowany w więzieniu. Podczas procesu w auli trybunału, aby uciszyć jego wypowiedzi przeciw władzom albańskim został rozebrany i kłuty ostrym narzędziem, rozstrzelany 10 II 1974.
1. 33. - **Ndoc Suma**, kapłan diecezjalny, urodzony 31 VII 1887 w Nënshat, aresztowany, skazany na 30 lat więzienia. Po 8 latach spędzonych w więzieniu i na skutek częściowego paraliżu został zwolniony. Zmarł 22 IV 1958 w Pistull.
1. 34. - **Ndre Zadeja**, kapłan diecezjalny, urodzony 3 XI 1891 w Scutari, pierw-

szy kapłan rozstrzelany przez komunistów w Scutari 25 III 1945 po ich dojściu do władzy.

1. 35. - Piotr Çuni, kapłan diecezjalny, urodzony 9 VIII 1914 w Scutari, aresztowany w 1948 roku, brutalnie torturowany i wrzucony żywy do studni, gdzie zmarł.

1. 36. - Qerim Sadiku, świecki, urodzony 12 II 1919 w Vuthaj, aresztowany, często torturowany, rozstrzelany 4 III 1946..

1. 37. - Serafin Koda, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 25 IV 1893 w Janievo, aresztowany w Lezhë, brutalnie torturowany. Nie chcąc oskarżyć swoich współbraci, strażnicy więzienni zadusili go w 1947 jego własnymi rękami.

1. 38. - Shtjefën Kurti, kapłan diecezjalny, urodzony 24 XII 1898 w Ferizaj, rozstrzelany 20 X 1971.

2. Bułgaria

2.39. - Ivan Romanov³⁸, biskup Sofii i Plovdiv, Bułgaria, urodzony 10 IX 1878 w Sekirovo, zmarł 8 I 1953 w więzieniu w Shumen na skutek tortur.

2. 40. - Fortunaty Bakalski³⁹, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów, urodzony 6 VIII 1916 w Duvanlia, zamęczony 2 VIII 1952 w Sofii, Bułgaria.

2. 41. - Flawian Mankin⁴⁰, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów, urodzony 11 XI 1914 w General Nikolaevo, zamęczony 21 X 1945 w Sekirovo.

3. Chorwacja

3. 42. - Mirosław Bulešić⁴¹, kapłan diecezjalny, urodzony 13 V 1920 w Poreč i Pula, Chorwacja, zamęczony 24 VIII 1947 w Lanišće.

4. Ex Jugosławia

4.43. - Franciszek Jan Bonifacio⁴², kapłan diecezjalny, urodzony 7 IX 1912 w Pirano d'Istria, zamordowany 11 XI 1946 przez tajną policję jugosłowiańską w Villa Gardossi.

---

³⁸ AKSK, Prot. N. 2259

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ AKSK, Prot. N. 1873.

⁴² AKSK, Prot. N. 1211; Arch.: F 20.

5. Litwa

5. 44. - Adele Dirsite⁴³, świecka, urodzona 15 IV 1909 w Promislavas, Litwa, zamęczona 26 IX 1955 w Chabarovsk, Rosja.

5. 45. - Mieczysław Reinys⁴⁴, arcybiskup koadjutor Wilna, Litwa, urodzony 5 II 1884 w Madagaskara, zamęczony w 1953 w Vladimir.

5. 46. - Teo III Matulio⁴⁵, arcybiskup tytularny, biskup Kaišiadorys, Litwa, urodzony w 1873, zamęczony 20 VIII 1962 w Seduva.

5.47. - Wincenty Borisevičius⁴⁶, biskup Telšiai, Litwa, urodzony 23 XI 1887 w Bebrininkai, zamęczony 18 XI 1946 w Telšiai.

6. Polska

6. 48. - Jerzy Popiełuszko⁴⁷, kapłan diecezjalny, urodzony 14 IX 1947 w Okopach, Polska, zamordowany 20 X 1984 przez tajną policję we Włocławku, Polska, przez brutalne pobicie i wrzucenie żywego do wody.

6. 49. - Władysław Findysz⁴⁸, kapłan diecezjalny, urodzony 13 XII 1907 w Krościenku Niżnym, Polska, zmarł 21 VIII 1964 w Nowym Żmigrodzie, Polska, w wyniku cierpień doznanych podczas więzienia.

6. 50. - Michał Rapacz⁴⁹, kapłan diecezjalny, urodzony 16 IX 1904 w Tenczyńcu, Polska, zamęczony 12 V 1946 w Płocku, Polska.

7. Rosja

7. 51. - Edward Profittlich⁵⁰, arcybiskup tytularny Adrianopoli di Emimonto, administrator apostolski Estonii, z Towarzystwa Jezusowego (Jezuici), urodzony 11 IX w Koblenz, Niemcy, zamęczony 22 II 1942 w Kirov, Rosja.

7. 52. - Antoni Maletskij, biskup, administrator apostolski Leningradu, Rosja, urodzony 17 IV 1861 w Petersburgu, Rosja, zamęczony 17 I 1935.

7. 53. Fabian Abrantovich, kapłan ze Zgromadzenia Marianów, administrator apostolski dla katolików rytu wschodniego w Harbinie, urodzony 14 IX 1884 w Nowogródku, zamęczony 2 I 1946 w więzieniu Butyrki w Moskwie, Rosja.

7.54. - Epifanio Akulov (Igor), mnich i kapłan, zamęczony 31 III 1923.

---

⁴³ AKSK, Prot. N. 2316.

⁴⁴ AKSK, Prot. N. 1763.

⁴⁵ AKSK, Prot. N. 1715.

⁴⁶ AKSK, Prot. N. 1726.

⁴⁷ AKSK, Prot. N. 2137.

⁴⁸ AKSK, Prot. N. 2351; Arch.: J 54.

⁴⁹ AKSK, Prot. N. 1902.

⁵⁰ AKSK, Prot. N. 2500. Numer protokołu dotyczy sprawy Sług Bożych Edwarda Profittlich i 15 towarzyszy.

7. 55. - **Konstantyn Budkiewicz**, kapłan diecezjalny, urodzony 19 IV 1867 w Dvina, rozstrzelany 31 III 1923 w kazamatach Łubianki.
7. 56. - **Francesco Budris**, kapłan diecezjalny, urodzony 14 X 1882, zamęczony w Ufa w 1937.
7. 57. - **Paweł Homich**, kapłan diecezjalny, urodzony 17 X 1893 w Grodnie, zamęczony 10 IX 1942 w Leningradzie, Rosja.
7. 58. - **Antoni Chervinskij**, kapłan diecezjalny, urodzony 8 X 1881 w Biłgoraju, Polska, zamęczony 26 I 1938.
7. 59. - **Potafio Emel'janov** (Piotr), mnich i kapłan rytu bizantyńskiego, urodzony w 1884 w Ufa, zamęczony 14 VIII 1936.
7. 60. - **Jan Trojgo**, kapłan diecezjalny, urodzony 12 XII 1881 w Grodnie, zamęczony 11 VIII 1932 w Leningradzie, Rosja.
7. 61. - **Andrzej Tsikoto**, kapłan ze Zgromadzenia Marianów, urodzony 5 XII 1891, zamęczony 13 II 1952 w Tajshet.
7. 62. - **Janis Mendriks**, kapłan ze Zgromadzenia Marianów, urodzony 21 I 1907 w Aglona, zamęczony 1 VIII 1952 w Workucie.
7. 63. - **Stanisław Schul'minskij**, kapłan ze Zgromadzenia Księży Pallotynów, urodzony w 1894 w Odessa, Ukraina, zamęczony 27 XI 1941 w Uchta.
7. 64. - **Katarzyna (Anna Abrikosova)**, siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Tercjarek św. Dominika rytu wschodniego, urodzona 23 XII 1882 w Moskwie, Rosja, umęczona 23 VII 1936 w więzieniu Butyrkach w Moskwie, Rosja.
7. 65. - **Róża od Serca Maryi (Galina Entkevich)**, siostra zakonna ze Zgromadzenia Sióstr Tercjarek św. Dominika rytu wschodniego, urodzona w 1896 w Vitebsk, zamęczona 11 II 1944 w Novo-Shulba, Kazachstan.
7. 66. - **Kamila Nikolaevna Krushel'nitskaja**, świecka, urodzona w Baranovici w 1892, umęczona w Sandormokh 27 X 1937.

8. Rumunia

8. 67. - **Antoni Durcovici**⁵¹, biskup Iasi, Rumunia, urodzony 17 V 1888 w Altenburg, zamęczony 10 XII 1951 w Sighetul Marmatiei.
8. 68. - **Clemens Gatti**, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 22 II 1880 w Caselle di Pressana, Włochy, zmarł 6 VI 1952 w Saccolongo, Włochy, w wyniku prześladowań jakie doznał w Rumunii.
8. 69. - **Jan Scheftler**⁵², biskup Satu Mare, Rumunia, urodzony 29 X 1887 w Kálmánd, zamęczony w 1952 w Bukareszcie, Rumunia.
8. 70. - **Ignacy Szilárd Bogdánffy**, biskup Oradea Mare obrządku łacińskiego, urodzony 21 II 1911 w Feketeto, Jugosławia, zamęczony 2 X 1953 w Nagyenyed, Rumunia.

---

⁵¹ AKSK, Prot. N. 1790.

⁵² AKSK, Prot. N. 1791.

8. 71. - Włodzimierz Ghika, kapłan diecezjalny, Rumun, urodzony 25 XII 1873 w Konstantynopolu, Turcja, zamęczony 17 V 1954 w Jilava.

9. Słowenia

9. 72. - Daniel Halas, kapłan diecezjalny, urodzony 24 VI 1908 w Črenšovci, Słowenia, zamęczony 16 III 1945 w Velika Polana.

10. Słowacja

10. 73. - Jan Vojtassak⁵³, biskup Spis, Słowacja, urodzony 14 XI 1877 w Zakamenne, zmarł 4 VIII 1965 w Ricany w wyniku doznanych prześladowań.

10.74. - Michał Buzalka⁵⁴, biskup tytularny Cone, biskup pomocniczy i administrator apostolski Trnawy, Słowacja, urodzony 18 IX 1885 w San Antonio, Słowacja, zmarł 7 XII 1961 w Tabor, Republika Czeska w wyniku doznanych prześladowań.

11. Ukraina

11. 75. - Mikołaj Scepanjuk⁵⁵, kapłan z Exarchii Donetsk-Kharkiv, urodzony w 1883 w regionie Ternopil, Ukraina, zamęczony 27 X 1937 w Sevvostoklag.

11. 76. - Piotr Mekelyta⁵⁶, kapłan z większej ukraińskiej archieparchii Lwowskiej, urodzony 13 VI 1868 w Butyny, zamęczony 30 IX 1947 we Lwowie, Ukraina.

11. 77. - Andrzej Bandera, kapłan diecezjalny, urodzony 11 XII 1882 w Stryju, uwięziony w Kyjiv w więzieniu Lukjanivka, torturowany fizycznie i psychicznie, rozstrzelany 10 VII 1941, Ukraina.

11. 78. - Józef Bucyns'kyj, kapłan diecezjalny, urodzony 5 IX 1891 w Zastavja, aresztowany i umieszczony w więzieniu Bryhidky we Lwowie, tam poniósł męczeńską śmierć na początku drugiej wojny światowej.

11. 79. - Stefan Venhrynovyc, kapłan diecezjalny, urodzony 7 IV 1897 w Khyrynka, zmarł na atak serca 19 VI 1954 w skutek wycieńczenia i przymusowych robót w miejscowości Dzonka.

11. 80. - Michał Vovcyk, kapłan diecezjalny, urodzony 5 VI 1892 w Staryj Sambir, zmarł 5 XI 1953 roku w więzieniu centralnym Scephlovka, region Doniecki, na wskutek wycieńczenia i nieludzkiego traktowania ze strony personelu

---

⁵³ AKSK, Prot. N. 2125.

⁵⁴ AKSK, Prot. N. 2333.

⁵⁵ AKSK, Prot. N. 2480.

⁵⁶ 55 AKSK. Prot. N. 2479. Numer protokołu odnosi się do sprawy Sług Bożych Piotra Mekełyta i 44 towarzyszy.

więziennego.

11. 81. Augustyn Volosyn, kapłan diecezjalny, urodzony 17 III 1874 w Kelecyn, Zakarpacie, zamęczony 11 VII 1945 w moskiewskim więzieniu Lefortovo, Rosja.

11. 82. - Marian Halan, zakonnik ze Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (Redemptoryści), urodzony w 1927 Zyravka, Ukraina, zamęczony 5 VI 1952 w więzieniu w Stavropol.

11. 83. - Mikołaj Haljant, kapłan diecezjalny, urodzony w 1875, zamęczony we IX 1945 podczas przesłuchania w jednym z więzień we Lwowie, Ukraina.

11. 84. - Michał Horecko, kapłan diecezjalny, urodzony 19 X 1900 w Jaksmanyci, zamęczony 16 I 1953 w jednym z obozów koło Khabarovsk.

11. 85. - Omeljan Gorcyns'kyj, kapłan diecezjalny, urodzony 21 XI 1888 w Tarnopolu, nieuczciwie osadzony i niesłusznie skazany, zmarł 27 VII 1954 na wygnaniu w Pot'ma.

11. 86. - Józef Hrycaj, kapłan diecezjalny, urodzony w 1883 w Kydanci, rozstrzelany 28 VI 1941 na dziedzińcu więzienia centralnego w Tarnopolu. .

11. 87. - Anatol Hurhula, kapłan diecezjalny, urodzony w 1905 w Tomasivka, spalony żywcem 27 II 1980 we własnym domu w Tomasivka.

11. 88. - Irena, świecka, żona Aurodzonylija Hurhula, spalona żywcem 27 II 1980 we własnym domu razem ze swoim mężem Anatolem w Tomasivka.

11. 89. - Marcjan Martynjuk (w świecie: Michał), kapłan i mnich Studyta, urodzony w 1908 Radca, rozstrzelany we własnym domu we Lwowie, Ukraina.

11. 90. - Rafał Khomyn (w świecie: Roman), kapłan i mnich Studyta, urodzony 5 I 1907 w Piddnistrjany, niespodziewany zamordowany w 1944 roku przez żołnierzy radzieckich podczas gdy przygotowywał się do przewodniczenia świętej liturgii.

11. 91. - Józef Bazyli Zavadjak, kapłan z Zakonu św. Bazylego Wielkiego, urodzony 23 II 1911 w Novoselycja, poniósł śmierć 3 XII 1958 w wyniku wypadku drogowego spowodowanego specjalnie przez tajną- policję Związku Radzieckiego.

11. 92. - Antoni Kaznovs'kyj, kapłan diecezjalny, urodzony w 1878 Buczaczu, skazany na wygnanie, osadzony w więzieniu w Zdanov, gdzie podczas świąt Bożego Narodzenia wygłosił kazanie dla wszystkich więźniów narażając się na zimno i chłód, w wyniku czego ciężko zachorował i zmarł 13 II 1959.

11. 93. - Marian Kasuba, kapłan diecezjalny, urodzony w 1909 w Velyki Haji, uwięziony w więzieniu w Tarnopolu, podczas odwrotu żołnierzy radzieckich przed postępującym wojskiem niemieckim, 28 VI 1941 roku całe więzienie zostało podpalone a więźniowie, którym udało się uciec przed ogniem zostali zastrzeleni przez żołnierzy radzieckich wśród których również ks. Kasuba.

11.94. - Daniel Bazyli Kysilevs'kyj, kapłan diecezjalny, urodzony w 1902 w Rosniv, zamęczony 6 IX 1947 w przymusowym obozie pracy Ukhta, w okolicy Vorkuta.

- 11. 95.** - **Grzegorz Kmet'**, świecki, urodzony w 1894, uwięziony w więzieniu centralnym w Tarnopolu, gdzie w VI 1941 został rozstrzelany.
- 11. 96.** - **Stefan Knys**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1898, aresztowany i skazany na więzienie, w którym został zamęczony w 1940.
- 11. 97.** - **Piotr Korduba**, kapłan diecezjalny, urodzony 09 X 1870 w Tarnopolu, zmarł 8 IX 1944 w wyniku wycieńczającej pracy i syberyjskiego zimna, oczekując nad brzegiem rzeki na statek, który miał go przewieźć z powrotem do Ukrainy.
- 11. 98.** - **Mikołaj Kosovyc**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1901 w Rozdil, zamęczony w 1941 w więzieniu w Berezany.
- 11. 99.** - **Bazyli Loncyna**, kapłan diecezjalny, urodzony 1 II 1886 w Demiv, skazany i przetransportowany do przymusowego obozu pracy w Donbas, zmarł 21 XI 1946 roku w Makejevka, w pobliżu kopalni węgla "Novobutovka".
- 11. 100.** - **Porfiry Piotr Lucyk**, kapłan z Zakonu św. Bazylego Wielkiego, urodzony 5 I 1896 w Parkhac, skazany na wygnanie na Syberię, zmarł w 1957 w Novosibirsku.
- 11. 101.** - **Teodor Nimylovyc**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1889, zamordowany brutalnie 25 X 1947 we własnym domu w Unjatyci.
- 11. 102.** - **Olga**, świecka, żona Teodora Nimylovycy, zamordowana brutalnie 25 X 1947 razem z mężem we własnym domu w Unjatyci.
- 11. 103.** - **Irena**, świecka, zamordowana brutalnie 25 X 1947 razem z Teodorem Nimzlovycem i jego żoną w ich domu w Unjatyci.
- 11. 104.** - **Paweł Piotr Olens'kyj**, kapłan z Zakonu św. Bazylego Większego, urodzony 18 VI 1888, aresztowany w 1946 roku, został skazany na zesłanie na Syberię do jednego z licznych obozów, gdzie poniósł śmierć męczeńską.
- 11. 105.** - **Pioptor Oros**, kapłan diecezjalny, urodzony 14 VII 1917 w Bir, Węgry, rozstrzelany 27 VIII 1953 podczas gdy wracał do domu po odprawieniu w tajemnicy Mszy św. w miejscowości Komjaty.
- 11. 106.** - **Michał Osadca**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1887 w Voloscyna, skazany na deportację do jednego z obozów na Syberii, gdy jego stan zdrowia radykalnie się pogorszył z powodu zapalenia płuc, został przetransportowany do obozu w Abez gdzie zmarł 14 XI 1951.
- 11. 107.** - **Józef Ostasevs'kyj**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1890 w Lesniv, osadzony w więzieniu w Kharkiv, spał na gołej betonowej posadce, co spowodowało ostre zapalenie płuc oraz kompletny paraliż, a w końcu śmierć 2 X 1948.
- 11. 108.** - **Piotr Pastukh**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1908 w Lysivci, rozstrzelany 21 VI 1941 w więzieniu w Tarnopolu.
- 11. 109.** - **Antoni Rycakivs'kyj**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1903 w Zabolotivka, aresztowany w VI 1941 przez tajne służby radzieckie w okolicy Uhryn, po kilku dniach jego ciało zostało odnalezione z ewidentnymi znakami tortur jakie musiał wycierpieć przed śmiercią.
- 11. 110.** - **Ivan Rozumnyj**, kapłan diecezjalny, urodzony w 1891 w Komiv,

skazany na deportację, zmarł 13 V 1948 w więzieniu w Nyznja Pojma.

11. 111. - Volodymyr Sljuzar, kapłan diecezjalny, urodzony w 1898 w Kolodijivka, skazany przez trybunał radziecki, osadzony w jednym z najcięższych obozów w Republice Komi, gdzie po kilkuletniej ciężkiej pracy i z powodu trudnych warunków życiowych zmarł 26 III 1952.

11. 112. - Stefania Tarantjuk, urodzona 26 XI 1906, zasłoniła swoim ciałem męża podczas gdy dwaj żołnierze z tajnej policji, po wtargnięciu do domu parafialnego, strzelali aby zamordować kapłana Ivana Tatarynskyj'ego. Poniosła w ten sposób męczeńską śmierć 25 X 1945.

11. 113. - Ivan Tataryns'kyj, kapłan diecezjalny, urodzony 1 VII 1890 w Ivanivka, aresztowany przez tajną policję, osadzony w więzieniu w Zolociv gdzie znalazł śmierć męczeńską.

11. 114. - Monika Teodorovyc-Poljans'ka (w świecie: Maria), siostra zakonna z Zakonu św. Bazylego Wielkiego, urodzona w 1884, aresztowana, zesłana do jednego z obozów na Syberii w miejscowości Markova, gdzie 25 XII 1951 znalazła śmierć męczeńską.

11. 115. - Grzegorz Khamcuk, kapłan diecezjalny, urodzony w 1885 w Cornokinci, zesłany do jednego z cięższych obozów, zmarł 19 V 1946 w Karagandzie.

11. 116. - Jarosław Cemeryns'kyj, kapłan diecezjalny, urodzony w 1904, osadzony w więzieniu Bryhidky we Lwowie, został tam spalony żywcem lub rozstrzelany w 1941, podczas odwrotu wojsk radzieckich przed armią niemiecką.

11. 117. - Stefan Cekhovs'kyj, kapłan diecezjalny, urodzony w 1884 w Sniatynie, zamęczony w 1954 na Syberii, cierpiąc w ostatniej fazie swojego życia z powodu zaawansowanej choroby rakowej.

11. 118. - Włodzimierz Cubatyj, kapłan diecezjalny, urodzony 9 I 1895 w Haji Khodorovski, skazany przez trybunał radziecki, przeszedł przez różne obozy i więzienia, aż w końcu 7 V 1949 znalazł śmierć męczeńską w Workucie.

11. 119. - Maria Sveda, świecka, urodzona w Rudkach, zamęczona 29 IX 1982 we Lwowie, poprzez brutalne pobicie przez funkcjonariuszy tajnej policji podczas gdy starała się uratować życie księdzu Piotrowi Pyrizok.

11. 120. - Józef Jarymovyc, kapłan diecezjalny, urodzony w VI 1882 w Korlyci, zamordowany w 1946 roku ponieważ został wyrzucony przez żołnierzy z wagonu kolejowego podczas transportu z jednego więzienia do innego.

12. Węgry

12. 121. - Jan Brenner⁵⁷, kapłan diecezjalny, urodzony 27 XII 1931 w Szombathély, Węgry, zmarł 15 XII 1957 w Zsida, Węgry.

II. Inne kraje z panującą ideologią komunistyczną

---

⁵⁷ AKSK, Prot. N. 2399.

13. Chiny

13. 122. - **Jan Chryzostom Chang**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji (Trapiści), urodzony 16 I 1920 w Pekinie, Chiny, zamęczony 28 I 1948 w Panpou, Chiny.
13. 123. - **Michał Hsü**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 8 V 1901 w Shangai, zamęczony 13 XII 1947.
13. 124. - **Andrzej Fan (Antoni)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1885 w In-cheou, Pekin, Chiny, zamęczony 13 X 1947.
13. 125. - **Józef Drost (Aelredo)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 14 III 1912 w Harem, Holandia, zamęczony 5 XII 1947.
13. 126. - **Albert L'Heureux (Alfons)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 13 X 1894 w Quebec, Kanada, zamęczony 13 VI 1947.
13. 127. - **Alojzy Faure (Augustyn)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 23 VIII 1873 w Lionie, Francja, zamęczony 18 X 1947.
13. 128. - **Tomasz Chao (Bonawentura)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1872 w Pekinie, Chiny, zamęczony 15 IX 1947.
13. 129. - **Mateusz Ying (Emil)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1886 w Shantung, zamęczony 15 IX 1947.
13. 130. - **Stefan Maury**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 10 X 1886 w Lionie, Francja, zamęczony 8 IX 1947.
13. 131. - **Augustyn Cambourien (Wilhelm)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 19 IX 1878 w St-Flour, Francja, zamęczony 6 IX 1947.
13. 132. - **Henryk Chang (Odilone)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 24 VI 1897 w Kirin, zamęczony 7 XII 1947.
13. 133. - **Jakub Hsü (Szymon)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 26 IV 1897 w Pekinie, Swan Hwa, zamęczony 31 XII 1947.
13. 134. - **Jan Che (Serafin)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1909 w Paoting Fu, zamęczony 28 I 1948.
13. 135. - **Tomasz Yuen (Teodor)**, kapłan Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 6 XII 1915 w Suanhwafu, zamęczony 30 IV 1948.
13. 136. - **Józef Keng (Basyli)**, subdiakon z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 18 V 1915 w Haimen, zamęczony 18 I 1948.
13. 137. - **Łukasz Fan (Hugon)**, akolita z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1881 w In-Cheu, Pekin, zamęczony 31 X 1947.
13. 138. - **Augustyn Liu (Aleks)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 6 III 1897 w Paoting Fan, zamęczony 28 I 1948.
13. 139. - **Liu, Jan (Amedeo)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1899 w Ho Kien Fu, zamęczony 1 XI 1947.
13. 140. - **Paweł Chin (Bartłomiej)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1893 w Ho Kien Fu, Sientsin, zamęczony 30 IX 1947.

- 13. 141. - Brunon Fu**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1868 w Cheli-nord, Pekin, Swan Hwa Fu, zamęczony 15 VIII 1947.
- 13. 142. - Mateusz Kao (Klemens)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 2 I 1899 w Pekinie, Swan Hwa Fu, zamęczony 18 VIII 1947.
- 13. 143. - Alojzy Ma (Konrad)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1872 e Pekinie, Chiny, zamęczony 15 września 1947.
- 13. 144. - Paweł Wang (Damian)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1893 w Jehol, zamęczony 28 I 1948.
- 13. 145. - Szymon Wang (Ireneusz)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1884 w Pekinie, Swan Hwan Fu, zamęczony 31 X 1947.
- 13. 146. - Franciszek Saverio Hsü (Eligiusz)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 18 X 1918 w Shanghai, -zamęczony 28 I 1948.
- 13. 147. - Jan Gabriel Tien**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1861 w Pa_-Kwang, Pekin, Swan Hwa Fu, zamęczony 31 XII 1947.
- 13. 148. - Andrzej Li (Hieronim)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1873 w In-Cheu, Swan Hwa Fu, zamęczony 15 XII 1947.
- 13. 149. - Józef Ien (Alojzy Gonzaga)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1872 w Lum Hu Fu, Pekin, Juen Hwa Fu, zamęczony 20 IX 1947.
- 13. 150. - Jan Chao (Malachiasz)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1872 w Ching Ting Fu, Cheli M-al, zamęczony 1 XI 1947.
- 13. 151. - Jan Lichang (Marek)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1885 w Cheli Mong, Ho Kien Fu, zamęczony 10 IX 1947.
- 13. 152. - Jan Maria Miao**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1919, zamęczony 28 I 1948.
- 13. 153. - Franciszek Hsü (Marcin)**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony 6 VI 1899 w Swan Hwa Fu, zamęczony 30 XI 1947.
- 13. 154. - Filip Wang Liu**, z Zakonu Cystersów Ścisłej Obserwancji, urodzony w 1877 w Pekinie, Chiny, zamęczony 18 VIII 1947.
- 13. 155. - Maria Agnieszka Shih**, ze Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Urszulanek Serca Jezusowego, urodzona 1 VII 1913 w Chinach, zmarła 28 XII 1960 w Chinach.

14. Kongo, Republika

14. 156. - Emil Biayenda⁵⁸, kardynał, arcybiskup Brazzaville, Republika Kongo, urodzony w 1927 w Mfinkabitoungou, zabity 23 III 1977 w Brazzaville, Republika Kongo.

15. Wietnam

---

⁵⁸ AKSK, Prot. N. 2015.

15. 157. - Marceli Van⁵⁹, zakonnik ze Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela (Redemptoryści), urodzony 15 III 1928 w N gam Giao, Wietnam, zamęczony 10 VII 1959 w Yen Binh, Wietnam.

III. Kraje z ugrupowaniami komunistycznymi.

16. Peru

16. 158. - Michał Tomaszek⁶⁰, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych, urodzony 23 IX 1960 w Łękawica, Polska, zamordowany 9 VIII 1991 w Pariacoto, Peru.

16. 159. - Zbigniew Strzałkowski⁶¹, kapłan z Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych, urodzony 3 VII 1958 w Tarnowie, Polska, zamordowany 9 VIII 1991 w Pariacoto, Peru.

16. 160. - Aleksander Dordi⁶², kapłan diecezjalny, urodzony 22 I 1931 w Bergamo, Włochy, zmarł 25 VIII 1991 w Valle del Santa, Peru.

*Z oryg. włoskiego tł. ks. Stanisław Jamrozek
Korekta stylist. ks. Zbigniew Suchy*

---

⁵⁹ AKSK, Prot. N. 2002.

⁶⁰ AKSK, Prot. N. 2038.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem.

CONGREGATIO DE CAUSIS SANCTORUM

RZESZOWIENSIS

BEATIFICATIONIS seu DECLARATIONIS MARTYRII

SERVI DEI LADISLAI FINDYSZ SACERDOTIS DIOECESANI ET PAROCHI (1907-1964)

DECRETUM SUPER MARTYRIO

«Omnia possum in eo, qui me confortat» (*Philp* 4, 13).

Dei gratia roboratus, presbyter Ladislaus Findysz innumeras strenue subiit tribulationes et persecutiones. Ille enim, certus de gravibus periculis sibi instantibus, munus pastorale non neglexit, secus enim, quin viribus parceret, spirituale dominici gregis sibi crediti bonum fovendum curavit. Vexationes a regimine communistarum sibi inflictas animi fortitudine oppetivit, et ob aerumnas quas in carcere passus est spiritum exhalavit. Exemplum sequens Divini Redemptoris, ipsis vexatoribus ignovit et pro eorum conversione oravit.

Hic fervens pastor ex agricolarum familia ortus est die 13 mensis Decembris anno 1907 in oppido *Krościenko Niżne*, prope Crosnam, intra fines Archidioecesis Premisliensis Latinorum. Sua in terra natali litterarium ludum frequentavit apud Institutum quod Sorores Felicianae moderabantur, ac deinde in gymnasio urbis Crosnae studia peregit. Vocatione ad sacerdotium confirmata, philosophicis et theologis se dedit studiis sub moderamine Beati Ioannis Adalberti Balicki (+ 1948). Die 19 mensis Iunii anno 1932 sacro presbyteratus ordine insignitus est. Per decem circiter annos ministerium explicavit in diversis urbis paroeciis, ubi probitate eminuit et fervore quibus catechesis operam navabat.

Die 13 mensis Augusti anno 1942 parochus nominatus est oppidi *Nowy Żmigród*. Ibi existimationem conciliavit confratrum et fidelium ob virtutes et deditionem spiritumque sacrificii ad proprium munus adimplendum. Altero bello mundiali erumpente, circumscriptio eius paroecialis prius a nazistis, deinde ab exercitu sovietico est invasa. Mense Octobri anno 1944, quandoquidem incolae oppidi *Nowy Żmigród* a Germanis coacti sunt demigrare, Servus Dei ab aliquot suis confratribus sacerdotibus hospitio exceptus est. Bello tamen composito, in suam paroeciam rediit, sed omnia fere deleta esse deprehendit. Adlaboravit ad ecclesiam paroecialem restaurandam, ad opus pastorale resumendum, et ad dolores sedandos eorum qui luctu funestisque conflictus sequelis affligebantur.

Interea auctoritates communistae, qui post bellum in publicum ascenderant dominium, christianam fidem inter incolas magis in dies delere

nitebantur et sacerdotes zelo praestantiores persequerentur, eos in carcerem conicientes et ob temerarias accusationes in ius vocantes. Quamvis Dei Servus in his arduis versaretur adiunctis, animo non defecit et laborare perrexit pro Christi Regno dilatando. Antichristianum publicae auctoritatis modum se gerendi aperte improbat, hac de causa sub severa vigilantia observabatur. Mense Maio 1952 impeditus est ne catechismum in lyceo publico doceret, et ulterius negata est illi licentia commorandi in regionibus quae Slovaciae sunt confines, ac ne quidem in proprio paroeciae territorio.

Attentis difficultatibus omnes christifideles suae curae creditos adeundi, litteras appellationes misit ad eos qui in haud legitimis condicionibus versabantur vel religiosas neglegebant obligationes, ut eosdem hortaretur ad rectam viam renovandam. Hoc invitamentum non placuit cuidam exhortationum destinatariis, qui hac de causa adiit primores communistas, et hi die 25 mensis Novembris anno 1963 comprehenderunt Servum Dei mittentes eum in carcerem castri Rzeszoviensis. Processu-fabula praehabito, ad vincula damnatus est per duos annos et sex menses. Iam pridem physicis valetudinis condicionibus afficiebatur et exspectabat chirurgico interventui se subici. Auctoritates communistae, fictis quidem de causis, ab hoc interventu impediverunt illum. Praeterea translatus est in cellam carceris simul cum quibusdam facinorosis, ubi contumelias et omne genus vexationes pati debuit. Breve post tempus commorationis in carcere Cracoviae, liberatus est mense Februario anno 1964, cum tamen adversa eius valetudo refici non poterat. Die quo in publicum se ostendit, fideles eius paroeciae difficulter cognoverunt eum et lacrimas cohibere non potuerunt videntes physicum eius statum ob aerumnas carceris ita incompositum. In domum Patris transiit die 21 mensis Augusti anno 1964.

Populus Dei statim eum verum fidei martyrem reputavit. Fama haec annorum decursu est confirmata, quamobrem Episcopus Rzeszoviensis anno 2000 inchoavit Causam beatificationis seu declarationis martyrii, dioecesanam instruens Inquisitionem, cuius iuridicam validitatem approbavit Congregatio de Causis Sanctorum per decretum editum die 13 mensis Decembris anno 2002. Apparata *Positione*, disceptatum est, ad normam iuris, de asserto martyrio Servi Dei. Die 28 mensis Septembris anno 2004 actus est Congressus Peculiaris Consultorum Theologorum, felici cum exitu. Patres Cardinales et Episcopi, in Sessione Ordinaria die 16 sequentis mensis Novembris congregati, audita relatione Ponentis Causae, Exc.mi D.ni Xaverii Echevarria Rodríguez, Episcopi titulo Cilibiensis, edixerunt Servum Dei Ladislaum Findysz ob vexationes quas in carcere sustinuit "in odium fidei" e vita decessisse.

De hisce omnibus rebus, referente subscripto Cardinali Praefecto, certior factus, Summus Pontifex Ioannes Paulus II, vota Congregationis de Causis Sanctorum excipiens rataque habens, praecepit ut decretum super martyrio Servi Dei rite conscriberetur.

Quod cum esset factum, accitis hodierna die infrascripto Cardinali

Praefecto necnon Causae Ponente meque Antistite a Secretis Congregationis ceterisque de more convocandis eisque adstantibus Beatissimus Pater declaravit: *Constare de martyrio eiusque causa Servi Dei Ladislai Findysz, Sacerdotis dioecesanii et parochi, in casu et ad effectum de quo agitur.*

Voluit autem Sanctitas Sua ut hoc decretum publici iuris fieret et in acta Congregationis de Causis Sanctorum referretur.

Datum Romae, die 20 mensis Decembris A. D. 2004.

JOSEPHUS Card. SARAIVA MARTINS *Praefectus*

L. ffi S.

+EDUARDUS NOWAK Archiep. tit. Lunensis *a Secretis*

DIECEZJA RZESZOWSKA SPRAWA BEATYFIKACJI CZYLI STWIERDZENIA MĘCZEŃSTWA

SŁUGI BOŻEGO
Ks. WŁADYSŁAWA FINDYSZA
KAPŁANA DIECEZJALNEGO I PROBOSZCZA
(1907-1964)

DEKRET O MĘCZEŃSTWIE

"Wszystko mogę w tym, który mnie umacnia" (Flp 4, 13)

Ks. Władysław Findysz, umocniony łaską Bożą, odważnie zniósł zadane mu liczne prześladowania i cierpienia. Będąc świadomym grożących mu niebezpieczeństw, nie uchylił się od obowiązków kapłańskich i nie szczędząc własnych sił okazał wielką troskę o dobro duchowe powierzonych mu wiernych. Z wielkim męstwem zniósł prześladowania władz komunistycznych a cierpienia, których doznał w więzieniu, doprowadziły do jego śmierci. Naśladując przykład Boskiego Zbawiciela przebaczył swoim prześladowcom i modlił się o ich nawrócenie.

Wspomniany gorliwy kapłan urodził się dnia 13 grudnia 1907 roku w rodzinie rolniczej w Krościenku Niżnym koło Krosna, w Archidiecezji Przemyskiej. W rodzinnej miejscowości uczęszczał do szkoły podstawowej prowadzonej przez Zgromadzenie Sióstr Felicjanek, a następnie kontynuował naukę w Gimnazjum w Krośnie. Idąc za głosem powołania do kapłaństwa wstąpił do Seminarium Duchownym w Przemyślu, gdzie pod kierownictwem bł. ks. Jana Wojciecha Balickiego (+ 1948) odbył studia filozoficzne i teologiczne. Święcenia kapłańskie otrzymał dnia 19 czerwca 1932 roku w katedrze przemyskiej. Przez prawie dziesięć lat sprawował posługę kapłańską w różnych parafiach, wyróżniając się szlachetnością charakteru i gorliwością, szczególnie w prowadzeniu katechezy.

Dnia 13 sierpnia 1942 roku został mianowany proboszczem parafii Nowy Żmigród. Ze względu na swe zalety osobiste, oddanie się pracy kapłańskiej oraz ducha ofiary w prowadzeniu duszpasterstwa, zyskał sobie wielki autorytet wśród kapłanów i wiernych. Po wybuchu drugiej wojny światowej teren jego parafii został zajęty najpierw przez nazistów a następnie przez komunistów. W

październiku 1944 roku mieszkańcy Nowego Żmigrodu zostali wysiedleni przez Niemców. Na czas wysiedlenia Sługa Boży znalazł schronienie u swoich współbraci w kapłaństwie. Po zakończeniu wojny powrócił do parafii gdzie zastał prawie wszystko doszczętnie zniszczone. Z wielkim wysiłkiem przywrócił do użytku kościół parafialny i rozpoczął pracę duszpasterską. Szczególną opieką otoczył osoby, które straciły swoich najbliższych oraz poszkodowanych w wyniku wielkich zniszczeń wojennych.

Po zakończeniu wojny władzę w Polsce przejęli komuniści, którzy za cel postawili sobie stopniową eliminację z życia religii chrześcijańskiej. W tym celu rozpoczęli prześladowanie wyróżniających się gorliwością kapłanów: przez rozpowszechnianie przeciwko nim fałszywych oskarżeń, wytaczanie spraw sądowych i wtrącanie ich do więzień. Sługa Boży nie uląkł się tej trudnej sytuacji i odważnie kontynuował pracę nad budową Królestwa Bożego. Otwarcie potępiał antychrześcijańskie posunięcia władzy państwowej. Z tego powodu został poddany ścisłej inwigilacji. W maju 1952 roku otrzymał zakaz nauczania religii w liceum żmigrodzkim, a następnie cofnięto mu pozwolenie na pobyt w strefie nadgranicznej ze Słowacją, w której znajdowała się część jego parafii.

Ze względu na trudności w kontaktach ze swoimi wiernymi, do parafian, którzy zaniedbywali obowiązki religijne lub mieli nieuregulowaną sytuację życiową, rozesłał listy-apele zachęcając ich do odnowy życia. Kilku adresatów poczuło się urażonych tym apelem i doniosło o tym do władz komunistycznych. Dnia 25 listopada 1963 roku Sługa Boży został aresztowany i uwięziony na Zamku Rzeszowskim. Wytoczono mu zainscenizowany proces pokazowy, w którym skazano go na dwa i pół roku więzienia. Sługa Boży już wcześniej miał kłopoty ze zdrowiem i oczekiwał na uprzednio zaplanowaną operację chirurgiczną. Władze komunistyczne, powołując się na fikcyjne przyczyny, uniemożliwiły przeprowadzenie operacji. Ponadto Sługę Bożego przeniesiono do celi, w której przebywali przestępcy o szczególnie perwersyjnym charakterze, którzy ustawicznie go znieważali oraz znęcali się nad nim. Po krótkim pobycie w więzieniu w Krakowie, do którego został przeniesiony, i gdy choroba stała się już nieuleczalna, w lutym 1964 roku został zwolniony z więzienia. Gdy pierwszy raz wszedł do kościoła parafianie nie mogli go wręcz rozpoznać. Na jego widok wybuchnęli płaczem, widząc, do jakiego stanu został doprowadzony w więzieniu. Odszedł do Domu Ojca w dniu 21 sierpnia 1964 roku.

Lud Boży od samego początku widział w nim prawdziwego męczennika za wiarę. W ciągu następnych lat przekonanie o jego męczeństwie utwierdzało się coraz bardziej, dlatego w roku 2000 Biskup Diecezji Rzeszowskiej rozpoczął postępowanie diecezjalne mające na celu stwierdzenie faktu jego męczeństwa. Został przeprowadzony proces kanoniczny na szczeblu diecezjalnym, którego ważność uznała Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych reskryptem z dnia 13 grudnia 2002 roku. Po opracowaniu syntezy procesu diecezjalnego w postaci tzw. Pozycji, miała miejsce, zgodnie z przepisami prawa, dyskusja nad faktem

męczeństwa Sługi Bożego. Dnia 28 września 2004 roku miało miejsce zebranie, zwane "kongresem szczególnym" Konsultorów Teologów, które zakończyło się wynikiem pozytywnym. Na Sesji Zwyczajnej Kongregacji w dniu 16 listopada 2004 roku, zebrani Kardynałowie i Biskupi wysłuchali relacji Ponensa Sprawy ks. bpa Ksawerego Echevarría Rodriguez, biskupa tytularnego Cilibi. Wszyscy zgodnie stwierdzili, że Sługa Boży Ks. Władysław Findysz poniósł śmierć z powodu cierpień zadanych mu w więzieniu "in odium fidei" tzn. z motywu nienawiści do wiary.

Kardynał Prefekt Kongregacji poinformował o przeprowadzonym postępowaniu kanonicznym Ojca Świętego. Jan Paweł II przyjął ustalenia Kongregacji i zatwierdził je oraz polecił, aby został sporządzony dekret o męczeństwie Sługi Bożego.

Po wykonaniu powyższego polecenia Ojciec Święty, w dniu dzisiejszym, wezwał do siebie niżej podpisanego Kardynała Prefekta wraz z Ponensem Sprawy i mnie Sekretarza Kongregacji, oraz inne osoby zazwyczaj zapraszane, i w ich obecności ogłosił: *W przedstawionej sprawie dotyczącej Sługi Bożego ks. Władysława Findysza, Kapłana diecezjalnego i proboszcza, z całkowitą pewnością zostały stwierdzone fakt męczeństwa oraz jego przyczyna, co otwiera drogę do ogłoszenia tegoż Sługi Bożego błogosławionym.*

Ojciec Święty ponadto zarządził, aby powyższy dekret podać do publicznej wiadomości i włączyć go do akt Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych.

Dane w Rzymie, dnia 20 miesiąca grudnia, Roku Pańskiego 2004

Podpisani:

Józef Kardynał Saraiva Martins
Prefekt

Edward Nowak
Arcybiskup tytularny Luni Sekretarz

L. + S.

(tł. z j. łac. abp Edward Nowak)